

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre kor. 20.—

Félévre > 10.—

Negyedévre > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám József 527.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— ☉ — Budapest, április hó 20. ☉ —

Krónika.

A süketnéma város.

— ápr. 18.

Három-négy nap óta megnémult és megsüketült ez a város, amely különben alig-alig tudja használni az érzékszerveit. Vakondokéletet élünk. Nem szólnak a telefonok. A kaucsuk-tölcsérek úgy merednek ránk, mint a néma szájak, és a kágylók, mint a süket fülek. Elnémultak a csengetyük is, hiába beszélünk a telefonba, akárcsak egy halott fülébe sugnánk szavainkat, amelyeket már nem fognak fel az éber és munkás idegek. Mi már láttuk a várost a vaksága idején. Akkor, amikor pár órára kilobbantak a villamoskörtek, a körüton elaludtak az ivlámpák, a kávéházakban gyertyákat gyújtottak és az utcákon végigfeketedett az ablakok végtelen sora, nem volt ilyen százanandó a város, a defektusa nem ennyire fájó, a nyugalma nem ennyire idegesítő. Ugy érezzük, hogy a város minden idegét paralizis érte, már nincs meg az a kapcsolat, amely összeköt a sok ismeretlennel, nincs meg a biztosságunk, a keménységünk, a tömegöntudatunk. Visszaroskadunk a régi ember bus magányába. Az a réngeteg fül, amely a távoli tömegek szivdobogását hallgatja, az új ember titáni hallószerve, a jó és rossz hírek kürtje, a telefon megsüketült.

Miért panaszkodunk? Vannak filozófusok, akik most végigheverednek a diványon, békés szivarszónál belesüppednek a sötét csöndbe, lubiczkolnak benne és boldogok, hogy senkise zavarhatja őket. A telefon alapjában indiszkrét szerszám, Vendégeinket kidobhatjuk a cseléddel. Az érdes, goromba és sáros hangok azonban kopogás és névjegy nélkül jönnek be, nem is az előszobán át, de egyenesen a legbelsőbb szobába, a fülünkbe és a szívünk pitvarába csiripel a láрма. Lehet hogy a telefonnak megvannak a maga idegbetegjei. Annak azonban, hogy nincs telefon, rövid időn belül még több az idegbetegje, s az a nyugalom, hogy most nem zavarnak, csak önccsalás, a csönd nem csönd, de sükettség. Mert a telefon érzékeny huzaljai máris szervesen bekapcsolódtak az idegrendszerünkbe. A telefon tisztázta és egyszerűsítette a lelki életünket. A telefon megadta a modern embernek azt a biztos tudatot, hogy minden-halló. A telefon megteremtette az abszolút jelent. Valaha, még létezett a mult, amely már megtörtént, de még nem tudtunk róla, tüzv-

szek, halálesetek és gyilkosságok, amelyek terhét órákig, napokig, hetekig viselték az emberek öntudatlanul, sejtések és előérzetek alakjában, de ezek a sejtések, előérzetek mind felszabadultak, megsemmisültek a szárnyas szó által. Általa a mult öntudattá, valósággá, örök és boldog jelenné vált. Ebben a jelenben él — biztosan és bátran — az új ember, aki zseniális rovarként sok-sok mérföldre nyújtja ki tapogató csápjait, s mindaddig, míg a virrasztó hatodik érzéke nem nyikkan, biztos az egészsége, a nyugalma, a vagyona dolgában, épp oly biztos, mint akkor, ha nem zug a füle, ha nem lát idegent a szobában, ha a kezével megtapintja a testét és az érzékei megbízható és nyugtató közléseit tudomásul veszi.

Téssék elhinni, hogy e három-négy nap alatt számos egészséges ember máris neuraszténiássá vált. Alig észrevehető változások történtek bennünk és az életünkben. Nemcsak az üzletemberek kárát értem. Nyugtalan lelkünk botorkál a sötétben, a csücskén ott csüng annak a multnak a kölönce, amely már megvan és amelyről csak egy-két óra mulva értesülünk. Messze a városon kívül lakik egy barátom, aki késő éjszaka szokott hazamenni, egyedül. Mióta ránk borult az ufajta egyiptomi istenverés, minden lehető el tudok képzelni, talán meg is gyilkolták egy éjjel, talán el-tünt rejtélyesen és megmagyarázhatatlanul, — talán elutazott messze földre s többé sohase láthatom. Az emléke egyre távolodik, az arcza egyre ködösebb és halványabb, a távolságok egyre nőnek. Sohase voltunk ily közel a miszticizismushoz. Nem a termékeny miszticizismushoz, amely abban áll, hogy mindent jobban és világosabban látunk másoknál, inkább ahhoz a ködhöz, amelyben a babonák virágoznak, ahhoz a középkori sötétséghez, amely a maga a tudatlanság és a butaság. Nem intézzük el a teendőinket. A józsefvárosi kávéház messze van, a klubba fáradságos felnézni, a budai ember várjon, mondjuk magunkban bölcsen, s a gondok mégis rajtunk csörömpölnek, boszantanak és nyugtalanítanak. Életünk — gyors, és fürge életünk — pedig elszélesedik. Ma reggel a posta háromszor annyi levelet hozott, mint egyébkor. Akik máskor pár szót váltottak a dróton keresztül, most leveleket irnak, hosszú-hosszu leveleket, majdnem a régi memoárok stílusában, amelyeket — bizonyára — a telefon szoritott ki. Látogatásokat kell tennünk. Este vendégek érkeznek. Naponta egy-két órát elvesztünk a levelek olvasásával; a vizitekkel, a vendégek fogadásával. Már a régi patriárkális élet

romantikája bontakozik ki most egy kis vonalzavar miatt.

Kiírok egy évszámot a kézi lexikonomból: 1876. Ekkor fedezte fel Graham Bell a telefont. Csak ekkor? Az élet elképzelhetetlen nélküle. Ez teremtette meg a mi mult nélkül való életünket, ez ölte meg a hamis titokzatosságot, ez járatta le a szószátyár írókat, ez alkotta meg a rohanó epigramm-stilust, ez gyorsította a vérkeringésünket és a drámáinkat, ez nyugtatta meg az idegeinket, ez végezte el alkalmilag a freudi pszichoanalizist, ez semmisítette meg a fecsegő leveleket, ez volt fölösleges aggodalmaink villámhárítója, a henyé szavaink, a formát nem öltött és elvetélt terveink, a lassu és tétova kétségeink, a lelkünk pár óra alatt felgyülemlett szennyének könnyítő kloákája. A svédek sok mindenért irigyelhetjük. Most azonban nem a hitükért, a józan megbízhatóságukért, a kulturájukért irigylem őket, nem azért, hogy nincs náluk analfabéta, és nem is azért, mert nem isznak alkoholt, hanem azért, mert ott a telefon olcsó, évente alig-husz korona és mindenkinek van jó és pontos telefonja, a gyárosnak épp úgy, mint a hordárnak, a külvárosi kovácsnak és a vinczellérnek. Náluk a telefon olyan, mint a mosdó és a szappan. Lelki köztisztasági ügy. Áhítatosan gondolkodom arra az időre, mikor nekünk is lesz amerikai telefonunk, a zsebünkben hordjuk a hangtölcsért, a kagylót, az összes szavak lehetőségét, ráállunk a villamos sinre, a testünk elektromos teleppé válik, beszélhetünk akárkivel, aki — valahol messze — egy másik villamos sinen áll. Csak utopisták álmodtak ilyen szépet. Hogy állandó közösségben legyünk mindazokkal, akik élnek, hogy egy félmásodperczig se áporodjanak el lelki gondjaink, hogy folyton valljunk, kérdjünk, gyónjunk, minden perczen új, tiszta, egészséges helyzetet teremtsünk: Mennyi idegorvost tenné fölöslegessé egy ily technikai vívmány. Ez a közösség a költők ábrándja, az, ami megint felragyogtatná e szót: »emberiség«, az egy akol és egy pásztor bibliai álma.

Egyelőre azonban, nagysád, kedves nagysád, mégis kössön össze a barátommal, a kiadómmal, a szabómmal, a fogorvosommal, kössön össze a jelennel, az ég szerelmére kössön össze: az étellel.

K. D.

Arlecchino.

A haja éjszin és a szeme ében,
Csóklesre indul talpig feketében,
Csak a cipője sarka szinezüst;

Vágyón suhan virradti csókadásra,
Védőn takarja suhogó palástja,
Mint diákot vagy kóbor hegedüst.

Dus ifjuság, hir, pompa — mind övé volt,
Ma nem övé, csak a csillagos égbolt,
Ma már nem ur, csak csókos perczenek, —

Ma már beéri egy kis rózsaaágygyal...
(A hajnal a lankás lejtőin járdal —
Végső kincsedre vigyázz, herczegem!)

Látatlanul nyomába jár a Végzet,
Amerre lép, az árnyak feketébbek,
Ajkában üde sárga rózsaszál,

(Halovány rózsza... mint ifju halottak) —
Bus száműzöttjei áldott nappaloknak,
Mi vár ma, pásztoróra, vagy — halál? ...

Sötét fia világos éjszakáknak,
Fekete herczeg, véres boszut állnak
A megtagadott vidám nappalok:

Mire szétködlik a nap első csókja,
Bibor harmatban ázik az a rózsza
S biborba gázol az ezüst sarok...

Rédey Tivadar.

A vörös postakocsi.

(Regény.)

(15)

Irta: KRÚDY GYULA.

Egyszer tökéletesen megpirosodtak a sárga levelek Zsigmond király eczetfáján, Horváth kisasszony aznap két kis macskát vett a tabáni piacon, egy csikos kandurt és egy sárgafoltos nőtényt. A kandurt Rezeda ur ölébe tette.

— Ez kegyedé! — mondta bánatos mosolylyal, mint a jó anyák szoktak gyöngéledő gyermekük fölé hajolni.

A foltosnak piros szalagot kötött a nyakára.

— Kisasszony! — szólt és könyes szemmel nevetett.

Rezeda ur megint csak lehunyta a szemét, amíg a csikos kandurt simogatta és arra gondolt, hogy nemsokára papot kell hivatni. Milyen nehéz lesz a bucsú a kedves hölgytől! A régi király eczetfájáról szinte menuette-lépésben keringtek alá a levelek és a ráczvárosi háztetők felett mesebeli mélysége volt az égnek. A kémények oly komolyan füstölögtek, mint az Andersen-mesékben és a sárkányfejű, rozsdás esőcsatornáknak szinte alattomoskodva pislogtak megfoltozott szemükek az ősi napsugárra, vajjon mikor jönnek már a hegyekről a köpenyegalaku felhők, hogy ők is elvégezhessék kötelességüket. Ahány fehér kutya volt a városrészben, mind sürgősen szaladt az utcán, mintha elmulaszthatatlan tennivalója volna. Csupán a hollók ültek le néha-néha aggodalmaskodva a házereszekre és gondba borulva merengtek magas állomásaikon. Késő ősre járt, bár a napocska olyan szent szerelemmel sétált még a girbe-gurba tabáni utcácskákon, mint ahogy érdemrendes, pirosarczu öreg emberek látogatnak el hajdani szerelmeikhez és délután a szép multról beszélgetnek.

Egy délután madame Louise kényelmes hintaja állott meg az egykori királyi szeretők háza előtt. Szürke utazóruha és kis, tollas kalapka volt az urnón, a bakról Bonifác Béla ugrott le. Szomorkásan és elgondolkozva nyitott be barátaihoz:

— Sajnos, én nem ülhetek a madame mellé, — morgta, mintha egy félbenmaradt gondolatot folytatna

— a madame sokkal előkelőbb és gazdagabb, mint hogy én ócska ruhámban helyét foglalhatnék mellette. A járókelők azt gondolhatnák, hogy a kövérhátú lovak véletlenül elütöttek a lánchídnál és a jószívü madame most a kórházba szállit kocsián. Ti azonban bátran beülhettek a hintóba, a Krisztinába megyünk, a Vörös Farkasba, ahol nagy uzsonna leend Szilveszter ur tiszteletére.

— Meghalt a jó öreg? — kérdezte Rezeda ur.

— Még nem, de már utban van. A kis Gellérten a vadrózsabokrok közé jár szundikálni, nagy köre helyezi a fejét és nagyon elégedetlen, ha néha felkel a hervadó gyepről. Öngyilkos lányával álmodik minden éjjel és hosszadalmasan nézi estve a napot, mintha holnap már nem látná. Gyerünk el az öreg ur mulattatására.

A jó madamenak gondja volt arra, hogy a gyöngéledő Rezeda ur meleg kendőt kapjon a vállára és a térdére, Horváth kisasszony oly kopott és furcsa kis kalapot tett a fejére, mintha valamely mult századbeli budai asszonyságtól kérte volna kölcsön. A keztyűjét összevarrta a kellő helyeken és kissé kitaposott czipőjét aggodalmasan huzta a szoknyája alá. A madame hosszú szempillája alól egyetlen tekintettel végignézett a színésznőn, aztán könnyedén felsóhajtott és egy piros rózsát nyújtott át Klárának.

— Jól áll a szökéknek! — mondta és a hangjában bocsánatkérés csengett.

A kis Bonifác Béla elfoglalta helyét a bakon és a szárnyas, szürke bajuszu kocsis, aki olyan szomorú volt, mintha halottaskocsi bakján ülne, az ostorral megnógatta a széleshátú szürkét. A madame fiatalkorában a leggyorsabb amerikai lovakat szerette kocsiában és a bakra egy-egy pepitanadrágos tenoristát ültetett, idővel azonban, miután vére megcsendesedett, a veszprémi káptalantól vásárolta a lovakat, amelyeket már az öreg kanonok ur sem fogatott be.

Tehát mentek a girbe-gurba budai utczákon hegynek fel, völgynek le, a szürkék oly hűségesen trappoltak, mint a megbízható régi hivatalnokok végzik munkájukat. Madame mozdulatlanul és komolyan üldögélt sűrű kékfátyolos kalapkája alatt, Rezeda ur a szép őszi tájra vigyázott, amely néha előbukkant bedölt kerítések, lerombolt házak mögött; a Várban erősen piroslott egy házfödél, mintha ujonnan cserepezték volna, a tornyok szinte szenzációsan élesen váltak ki a megritkult levegőből, messzi hegyek felett zárójelalaku madarak repültek; — Horváth kisasszony buskomoly bizalommal nézett szeretője arcába. A szemébe, az arcába és a nyakába, amely különösen vékony és sápadt volt: Odaadással, az élet feláldozásával, szent szerelemmel nézte az ifjút, aki még nemrégien is szívébe szeretett volna golyót küldeni miatta. Az ajka szorosan összezárult, mint rossz időkből a virágok kelyhe; de a szeme, a homloka, stoppolt keztyűje és kitaposott czipőjének orra mindig csak azt mondta: »Istenem!«

A Krisztinában gurult a kényelmes hintó, lassan forogtak a kerekek, mert hisz vágatni már nem érdemes. A madame néha-néha elszólta magát a fátyol alatt:

— Nézd csak!

A hervadt fák alatt szerelmesek mendegéltek, férfiak, komoly, megfontolt, mondhatni Ferencz József-kabátos urak, — itt-ott egy szürke bajusz — oldalukon a pesti asszonyka vagy leányka, aki elégedetlenül és rosszkedvűen lépkedett hódítója oldalán. Némely nő mereven megnézte a helyet, ahová ernyője ért a földön, mások a fákra pillantottak amelyek a Krisztinában az utat szegélyezték. Igen gyakran mutatkozott a tavalyi divat a Budán sétálgató hölgyek ruházatán, sőt általá-

ban mindnyájan olyanformák voltak, mintha az »Elhagyatott menyecske« neve alatt ismerkedtek volna az apróhirdetések között. Ott ment a molett az ismerőse oldalán, a »vidéki szőke asszony« és az »első lépés«. Olykor feltűnő, máskor divatjamult ruháikban olyanformán illegették magukat az elszántan kifestett bajuszu gavallérok karján, mintha még sohasem jártak volna Budán, a Vérmező tájékán, midőn az apróhirdetés útján ebben megállapodtak. Ki ad randevut Budára, a Vérmezőre? A herczegnők bizonyosan nem itt találkoznak a lovagokkal, az infánsnők erre nem robognak. Igen fiatalnak, szivben lobogó szerelemmel szerető, vagy koravén uracsnak, zördült agglegénynek, nyolczgyermek félnék családapának kell lennie annak, aki Budára, a Vérmező mellé megy hölgyével, hogy séta közben mindazt elmondja, ami szívet nyomja. A bajuszokat e napon gondosabban festette a borbély és a nők elhervadt csipkediszeket vasaltak ebéd után.

— A kapitányné! — mondta a madame. — Már tíz éve látom.

Egy kistermetű, száraz és rövidszoknyás asszonyka szinte egérfüggő lépkedett megtelt, komoly férfi mellett. A szeme olyan fényes volt, mint a patkányé és gyors pillantást vetett a madame hintójára. A madame kutyabőrkeztyűs kezét alig észrevehetőleg megmozdította a kocsitakarón és a kapitányné furcsa kis kalapja alól barátságosan intett. Aztán tovább forogtak a kocsikerekek.

A madame az őszi felhőkre nézett és halkán felsóhajtott:

— Ah, Budán csupa Tell Vilmos jár. A férfiak mind a nők szívébe találnak.

A hintó megállott egy félig földbeásott vendégfogadó előtt. Nem messziről, tán a fogadó udvaráról, kovács-kalapácsok zengése hallatszott. Kisvárosokban, csendes falukban zeng így a kalapács. Az alkonyat homályában kék és piros tüzek jelentkeztek a kovács tűzhelyén, szomorúan áll a patkolásra váró öreg szürke ló...

— Aztán ne sokat igyon! — sugta vagy gondolta a szentek glóriás arczatával kitüntetett színész Rezeda urnak. Szőkés-barna haján a késő őszi délután bucsuzó napocskája a hervatag kankalin színében ragyogott. Rezeda ur áhitattal nézte a gyönyörű hajszálakat, amelyek a hölgy kalapkája alól mutatkoztak. Hajak csillogtak az őszi napsugár fényében, amilyen hajakért egykor tán királyokat öltek meg. Régi pápák előtt térdepeltek királyleányok a Horváth kisasszony hajával, míg az avignoni kastélyon ábrádosan pillantott be az alkony... Rezeda ur természetesen ezt gondolta magában, míg a kovácspöröly dallamosan, falusi szomorúsággal zengett nem messzire.

— Helyben vagyunk! — szólott Bonifác Béla és leugrott a bakról. A madame méltóságteljesen ereszkedett le a kocsi lépcsőjén, mintha az elősiető cselédséget várná. A kocsis ezalatt kezében tartotta a viaszkosvászonnal bevont kalapot. És a kocsishoz tótul szólott az urnő:

— Félóra mulva gyere értem, koma.

(Egyszer kiderült, hogy a madame falusi birtokán valamennyi cselédjével félig-meddig rokonságban van. Az elszegényedett rokonait bedugta a zsellérházakba és azzal vigasztalta magát, hogy legalább nem idegenek lopkodják el a kéményből a sonkát. A vén kocsis nyári időben falun hat gyereknek volt az apja, az urnő szőlőjében kapált és csupán a hideg idő beálltával huzta fel a libériát.)

A fogadóban már vig élet volt, amennyiben vig életnek lehet nevezni, hogy Szilveszter ur félrecsapta gombanagyságu kalapját és egy vak, kövér ember

széles vállára támaszkodott, mintha többet ivott volna a kelleténél.

— Barátom : Bocskai, sajnos, nem az igazi Bocskaiak közül, de azért igen derék ember — mondta Szilveszter ur, barátját bemutatva.

Egy másodperc múlva pazarló kézmozdulatot tett a kezével:

— Bocskai a legnagyobb ember Budán. Fiatal korában színházi zenész volt, de mert sokat nézgetett a szinpadra, a színésznők ruhája alá, megvakult. Éjjeli mulatóhelyre vonult tehát zongorásnak és egy napig sem volt még szomorú életében. Igen jó állása volt a Himző-utcában, a legnagyobb uraknak szolgáltatta a tánczenét, a fiatal mánások akkoriban odajártak táncolni tanulni, míg közbelépett a végzet. Bocskai barátom beleszeretett a ház egyik hölgyébe, mire távoznia kellett a mulatóhelyről. Féltékeny volt szegény... Most már csak a Kapás-utcában zongorázik.

A vak ember életrajzát meglegedett fejbólintással kísérte. Vastag rézláncz volt a mellényén és fekete nyakkendőjében turbános tü. Tiszta gallérja és zseb-kendője volt. Vajjon ki látja el a vak embert e dolgokkal? ... Bocskai a kezét állandóan talpas, vastagüvegű poharán tartotta. Szilveszter ur olykor jogász-szóval jökdével öntötte tele a zongorás poharát.

— Elmegyek az éjjel a Kapás-utcába — ígerte fénylő szemmel. — Mióta szegény feleségem meghalt, úgy se öleltem leányt.

Madame Louise hangosan nevetett:

— Ó, mind azt mondjátok, vén gazemberek! Ti már így csábítjátok a nőket. Mióta... tiz év óta... tizenöt év óta... Tagadhatatlanul érdekes dolog az, ha egy férfi tiz esztendeig szentéletű volt.

A madame az asztalfőn ült és csakhamar elküldte maga mellől Bonifác Bélát rossz-szagú szivarkájával.

— Rezeda ur, ön nem dohányzik... Üljön mellém.

Szalámit, hagymát, erős kis paprikákat hozott a korcsmáros. Piros bort pintes üvegen és füstölt szalonnát, amelyhez Szilveszter ur nyomban felajánlotta a bicskáját. Kocczintott a vakkal:

— Így éltünk hajdanában mindig szegény Balázs Sándorral. A Népszínházban még olyan színésznők voltak akkoriban, akik szívesen jöttek át Budára, a kis korcsmába. Itt énekelt egykor Blaháné és a tündéri Hegyi Aranka, míg Lányi a czimbalmot verte. Régi írók mulattak itt, öcsém. Dalidókat tartottak a Lisznyai modorában, és a költőnek sohasem kellett busulni szerelem miatt. A lányka éjjel a szalón pamlagán heverészve Reviczky verseit olvasta fel a vendégnek, de a polgár-kisasszonyok sem idegenkedtek este, félhomályban a kitárt ablak virágoscserepeit közül kinyújtani fehér kezüket. Szent férfiak voltak a költők. Írók és színészek gyakran nem fizettek kvártélypénzt a régi asszonyoknál a belvárosi házakban, és a szöghaju leányka költeményes könyvet tartott a párnája alatt. Akkoriban még más volt a szerelem is.

A vak zongorás biztos mozdulattal emelte szájához a borospoharat. Bőrongós, messziről hangzó hangon megszólalt:

— Hétköznap nálunk is nagy keletje van a könyvnek. Szimónia — egykor jó házaknál nevelőnő — a szalónban a nagy lámpás alá ül és hangosan olvas a leányoknak. A multkoriban az egész ház bögött egy olvasmányon. »Levelek, amiket meg nem írunk.« És Csergő Hugó írta. A »Fehér nász«: mondta a költő és mindnyájan csendesen sirdogáltunk.

Szilveszter ur hevesen intett:

— Nem ismerem a könyvet, de véleményem

szerint akkor voltak igazi nők a mulatóhelyen, amikor könyv nélkül tudták a »Perdita«-ciklust Reviczkytól. És a fiatal írók a Himző-utcában aludtak, laktak évszámra, abban a mesebeli kastélyban. Fiatal koromban nagy tánczos voltam magam is... És a híres czigány Vilmát én tanítottam a pestvármegyei dalokra.

Madame Louise bogarászó pillantást vetett Rezeda urra:

— Mondja, fiatal ur, mit akar azzal a szerencsétlen leánynyal?

Rezeda ur elkomorodott:

— Ha meggyógyultam, feleségül veszem; megérdemli, derék leány.

A madame bánatosan mosolygott.

— Hány esztendő, fiatal barátom?

— Huszonhat. Majd dolgozni fogok.

— Mit? — kérdezte csodálkozva Louise asszony. — Tán verset fog írni?

A férfi lesütötte a szemét.

— Van egy öreg barátom, aki megígérte, hogy behoz a most megindult Az Ujság-hoz korrektornak. Gajári Ödön úgy szokott gondoskodni az embereiről, mintha édes testvére volna valamennyi.

— A korrektornak éjjel kell dolgozni, ön megbetegnek látszik. Rezeda ur, fiatal özvegyke maradna utána és adósság a fűszerboltban.

Rezeda ur megsimogatta a homlokát.

— Én mindig azt véltem nagyságról, — szolt elfojtott hangon — hogy költői lelkületű teremtés. Ime, sokkal prózaibb, mint hittem volna. A haláltól én nem félek. Teljesen mindegy, hogy mikor kell meghalni, miután egyszer ugyanis meghal az ember. De még szeretnék boldog lenni... Asszonyom, én még nem öleltem nőt igazán soha életemben.

— A kisasszonyt?

— Istenem! Hisz jobban szeretem annál.... Előbb megesküszünk valahol egy régi kis templomban, szentéletű öreg pap áldását kérjük szerelmünkre, reszketős egyházi áll tanuként és a sánta harangozó kíván szerencsét a templomocská ajtajában. Ha pénzünk lesz, az orgonán Lohengrin nászindulóját játszadjuk egy hozzáértő mesterrel. A gyönyörű nő szeme, amely barnán és hibásan rápillant, nyugtalan lába és fehér keze, hol a szenvedély lakik... Csupa sejtelem a hölgy és bájának testrészeit megismerni vágyom... Barnaképű, feketerámás szentek néznek a falról és az Asszony lilomkoszorus fejével áldólag mosolyog az oltárról. Mióta öngyilkos lettem, vallásos vagyok, asszonyom. A jó Istenben bízni megtanultam.

A madame összeránczolta a homlokát.

— Én is istenfélő vagyok. Szintén az öngyilkosságom óta. Azelőtt... bolond, pazarló és muzsikás ifjúságomban sohasem éreztem szívemben az imádságot. Hangosan, gyorsan, kötelességszerűen imádkoztam. Manapság néha-néha megállok napi teendőim közepette, elgondolkozom, a szívem meleg, boldogító áhitattal telik meg. Már ötven éves vagyok. Napról-napra készülődöm látogatóba menni a jó Istenhez. A falumban kápolnát építtettem és a régi arany- és ezüst-pénzeket, amelyeket fiatalkoromban a gróftól és királyoktól emlékebe kaptam, beolvastattam a kis harang érczébe, amely falusi birtokom közelében esti imádságra szólítja a föld népét. Louise Pommery, Fils & Co Succ^{rs} Reimsban többé nem az inyennek tölteti meg szőke borával az egykor nagyszerű palackokat, amelyeket egy Battenberg nevű követ kedvéért fürdőkádamba öntöttem és a zenéből csupán Haydn a kedvenczem.

Amíg beszélt a madame, egy narancsot hámozott, egy gerezedet Rezeda urnak nyujtott.

— Kis barátom, istenfélő ember nem teheti tönkre egy másik embernek az életét. Hagyja futni a kisasszonyt. Jóságból az öngyilkossága után a maga ápolására szegődött, — de nem csupa betegápolásból áll az élet. Egykor eljőhet az idő, hogy nem csinál botrányt Steinnénál, akit fiatalokból egyébként a régi Somossyból ismernek.

— Nagyságod tudja? — kérdezte elfehéredve Rezeda ur.

A madame megczukrozta a narancsot.

— Körülbelül mindent tudok, ami a városban történni szokott. Egykor az volt a mesterségem, hogy szép voltam, buta voltam és hónapokig szenvedtek érettem a férfiak, mielőtt engedtem volna nekik. Most dáma vagyok, művelt és sokat olvasott, mint az első udvarhölgy, talán emberismerő is vagyok... Az öreg uraim, akik meglátogatnak és kényelmes életéről gondoskodnak, unatkoznak nálam, ha mindig csak Sarcey-t vagy Salgó Ernőt idézném, ha a tegnapi színházi előadás hölgyéről véleményt kell mondani... A pamlagon heverező öreg urak, miután életműködésüket csupán annyiban nyilvánítják, hogy esténként a Casinóban ebédelnek, olykor szeretnek egyet és más hallani is a falakon kívül eső, messzire lévő életből. Tudnom kell, hogy a legszebb nő Gombaszögi Frida Pesten és Márkus Emma tigrisbundát hord. Mit csinál és mit gondol az elegáns Csekonics gróf? És Szemere merre jár. Öreg asszonykákat látok el segélylyel, akik a városbeli híreket hozzám juttatják, míg egykori barátnőim, akik még nem vonultak vissza az élet küzdelmeiből, tanácsért hozzám sietnek. S ilyenformán tudtam meg azt is, hogy a kisasszony, aki a nagyszerű Alvinczivel óhajtott találkozni Steinné, született Svarcz Fáni lakásán, egy kellemetlen eseménytől megzavarva, hirtelen eltávozott... De már itt van a kocsim és jó mulatságot kívánok az uraknak.

A madame ünnepélyes eltávozása után nemsokára még egy kis esemény maradt meg emlékekben Szilveszter ur jubileumi uzsonnájából.

Bonifác Béla az asztal legvégén hirtelen összegyött és vért hányt. A szomszédból egy orvos, később a budapesti mentők jelentek meg.

— A rossz táplálkozás és a régi tüdőbaj — mondta a mentőorvos Horváth kisasszonynak, akit nagyon megijesztett az esemény.

Aztán elment a kocsi a Szent János-kórházba és magával vitte Bonifác Bélát, aki már olyan szépen feküdt a kocsi párnáján, mint egy kedves és jó halott. Egy hét múlva a két kezét is összekulcsolták mellén a jószág ápolónénak.

A zongorásért eljött egy hatusztendős, tökmag-nagyságu leányka. Megfogta a vak ember kezét és elvezette mindennapi szokás szerint a Kapás-utcai mulatóhelyre, ahol már vártak kezére az elefánt-csontok.

— Szervusz — kiáltott utána Szilveszter ur. — Egyszer majd, ha még élek, meglátogatlak.

A gázt felgyújtották és Szilveszter ur tenyerébe hajtotta a homlokát. Perczekig maradt így, csak a melle zihált hevesen.

Levette a kezét homlokáról és a szeme tele volt könnyel.

— Csókoljátok meg egymást — mondta hirtelen.

Rezeda ur és Horváth kisasszony engedelmeskedtek. Csendesen, szelíden megcsókolták egymást, mint a gyermekek.

Szilveszter ur felemelte a mutatóját.

— Az öreg emberek jó emberek — mondta kissé zavaros hangon. — Nem igen szoktak már megszeretni senkit, de ha megkedvelnek valakit, arra gyakran,

titokban gondolnak. Mi öregek szeretünk fiatal barátaink dolgaiba avatkozni. Rezeda ur, kis pajtásom, a babád ma estére elhagy téged.

Horváth kisasszony lesütötte a szemét Rezeda ur ijedt tekintete előtt.

— Ez az összejövetel a ti bucsutok volt. Elváltok egymástól, mert Bonifác Béla, Louise asszony, mindnyájan mi, öregek, így gondoljuk ezt jónak és helyesnek. A déli vasuti állomáson már ott van a kisasszony podgyásza és a vonat egy óra múlva indul, amely a vidéki társulathoz visszaviendi ő nagyságát. A mozdonyt már fűtik a herczegnő elutazásához — mondta Szilveszter ur komoly hangon.

Rezeda ur hősiezen viselkedett, csak egy darabig nem birt megszólalni.

— Igazán elmégy? — kérdezte hirtelen.

A színésznő lesütött szemmel ült a régi fogadó kopott bársonypamlagán. Sápadtak, szomorunak, betegnek látszott. Az ajka kicsit reszketett is. Megragadta a Rezeda ur kezét.

— Neked nem mertem megmondani, mert még akkor beteg voltál... Nagyon szeretnék újra színházat játszani.

— Elmégy?

— Elmegyek, mert nem tehetek mást.

Rezeda ur megszorította a színésznő kezét.

— Isten veled!

Még sokáig sirdogáltak hármában ezen az estén. Többnyire Szilveszter ur kezdte a könyezést, Rezeda ur folytatta és Klára a tenyerébe temette arcát, midőn zokogott. Az egyik szeme sírás közben kisebb lett, mint a másik. Kicsit kancsalított. A nők akkor a legszebbek, ha kancsalítanak. Monseigneur Rohan így halt meg egykoron...

Aztán még egyszer megcsókolták egymást.

A színésznő erősen a Rezeda ur ajkára tapasztotta az ajkát. Forró, könnytől nedves arcát az arczához szorította.

— Egyszer, ha valakié leszek az életben, csak a tied leszek — mondta halkán. — Esküszöm a halott édesanyámra.

— Isten veled! — mondta komoran Rezeda ur.

Ezen az éjszakán temérdek csillag volt az égen, a Tabán felett. Hűvös sem volt, a nyár tért vissza a sötétségben. Rezeda ur a régi ház áblakában állott éjfélig, folyton a csillagokra nézett és magában számaltanszor elmondta:

— Isten veled! Reggel papot hivatok.

Az égen, a sötét magasságban vadludak kiáltottak. Valahol, messze, egy tabáni rác-korcsmában csendesen tamburáztak. A boldogtalan ifju egy régi gyűrűt keresett elő a holmijai közül, amely gyűrűt a hagyomány szerint egy Anjou-királynő nézegetett finom ujjain. Türkiz-kő volt a gyűrűben, a hűség köve. Elhatározta, hogy a gyűrűt elküldi a színésznőnek.

(Vége.)

Ki a cinikus? Aki ismeri mindennek az árát, de nem ismeri semminek a becsét.

*

Valami végzet lebeg a nemes elhatározások felett, — mindig nagyon is későn fogamzanak meg.

*

Manap minden házasember legényember módjára él, minden legényember pedig házasember módjára.

Toll és tőr.

— ápr. 18.

AZ ALFÖLDI PARASZT összegyűjtött 8000 koronát és mit lehet tenni a 8000 koronával? Elküldte az Akadémiának egy történelmi dráma jutalmául. Valahol távol párasztházakban, a mestergerenda és az eszterhéj alatt az Akadémia még mindig oltár és a dráma (verses, trombitás, kosztümös dráma) még ma is az irodalom. Az Akadémia nem fogadta el az ajándékot, a paraszt visszakarta a pénzét s talán kicsit kétségbe is esett. Mi azonban szívesen megvizsgáljuk őt. Sohase buslakodjék azon, hogy Heinrich Gusztáv, az irodalom-történet alvó lelkiismerete fölébredt. Ez egyszer igaza volt. Már van díj elég, de nincs aki történelmi drámát írjon II. Lajos vagy Ulászló korából, »a verses művek előnyben részesülnek«. (Értsd: verset nehezebb írni, mint prózát.) Az aranyparaszt, ha jól akar tenni, ne betegitse meg még jobban az ugysis kehes, göthös, vézna emberiséget. Küldje el a pénzét a tüdővészéseknek, harcoljon a luesz ellen, ne támogassa azt az irodalmat, amely a tüdővésznél és a vérbajnál is rosszabb.

A SZERBEK ISMÉT BOJKOTTÁLNI akarják az osztrák-magyar ipart, vagy mondjuk rövidében így: az osztrák nagyipart. És az osztrák nagyiparosok gyűlést tartanak és nyilatkoznak, még pedig bátran és büszkén nyilatkoznak. Ezzel szemben a szerbek? Kérde a néző. A szerbek ezzel szemben igenis bojkottálni fogják az osztrák nagyipart, s ezzel kárt okoznak neki, vagyis elérik a céljukat, ha az osztrák nagyipar akármit mond is. Mert külkereskedelmi politikát is csak kétféle módon lehet csinálni, ahogy külpolitikát szintén. Vagy barátsággal, vagy erőszakkal. Barátság nincs köztünk és Szerbia közt, viszont erőszakra gyengék vagyunk, mint már több ízben hébizonyosodott. Világos tehát, hogy Ausztria és Szerbia közt nem is lehet külkereskedelmi viszony. S ha nincs: ez a bojkott. A bojkott tehát bekövetkezett abban a pillanatban, amikor megszűntünk barátaik lenni a szerbeknek és nem váltunk ellenségeiké. Külön külkereskedelem és külön külpolitika nincsenek. Legföljebb számunkra, magyarok számára volna ez lehetséges, ha viszont nekünk volna mit exportálnunk. Mert mi meg tudtuk már többször csinálni azt, hogy éppen azokat szerettük, akiket a hivatalos monarchia nem szeretett. Ez azonban mindig csak olyan államokban lehetséges, amiknek nincsenek igazi érdekeik. Csak érzelmi. Tehát ne sajnáljuk, hogy nincs nagyiparunk, ámbár *miránk* nem haraguszna a szerbek. Ha volna nagyiparunk, akkor haragudnának, s megint csak nem csinálhatnánk üzletet.

OH, AZOK A NŐK! Igen, a nők javithatalanok. Bedy-Schwimmer Róza egy félszázad óta prédikálja, hogy a nő boldogtalan. Félszázad óta hirdeti ezt s a nő nem akar hinni Bedy-Schwimmer Rózának. És mit tehet Bedy-Schwimmer Róza elkeseredésében? Kivándorol. Elmegy Angliába, talán Amerikába, mert meghasad a szíve, a miért a magyar nő boldogtalan s nem akar a Bedy-Schwimmer Róza receptje szerint boldoggá lenni. Bedy-Schwimmer már bucsuzik. Csattannak a bucsucsókok és az istenek elfordítják arcukat. És a nő

még mindig nem boldog. Nem ám! Mert Bedy-Schwimmer Róza után szólásra emelkedik Kaffka Margit és ott folytatja, ahol a kivándorló Bedy-Schwimmer Róza elhagyta. A nő, a nő... Tessenek szétnézni az utcán, a színházban, a szalónban. A nő mindenütt mosolyog, nagyszerűen öltözködik, legfőbb gondja, hogy milyen lesz a tavaszi divat. Oly szépek, fessék, csábítók. Az arcuk csupa derű, a szívük csupa vidámság. És a tavaszi tobzódástól hangos környezetben szólásra emelkedik Kaffka Margit s rádísputálja a nőkre, hogy boldogtalanok. A nők összenéznek, s akik az imént vidámak, jókedvűek voltak, zokogni kezdenek és sajnálkoznak egymás jölött. Így születik a boldogtalanosság. Oh, a nők mindent elhisznek. De legkönnyebben elhiszik azt, ami nem igaz.

A KÖZTÁRSASÁGI PÁRT TERJED — MAKÓN. Most már az ügyészség és a rendőrség is rátette kezét a Justh Gyula városának vöröstollas és vörösboros forradalmáira. Miért — kérdezzük. Miért nem hagyja a hatóság nyugodtan a makói republikánusokat. Tudunkkal eddig a rendőrség nem igen szokta zavarni a nyári primadonnák fiatal udvarlót, a műkedvelő matinékon föllépő ifju hölgyeket és urakat és a nemzet ifju lendületének egyéb megnyilatkoztatóit. Hogy Makón ezekben a napokban a republikánizmus dühöng, még mindig nem olyan nagy baj, mintha — tesszük — a kolera dühöngene. Azután: tavasz van. Az áldott tavaszi barna sör kell hogy megnyilatkozzék valamiben. Más városban az emberek ilyenkor hajnalban fiatal hölgyek ablakai alatt kinnzák a cigányt, Makón — republikánus dalárdát alapítanak. Ettől ugyan nyugodtan alhatik még a monarchikus állameszme és ez az eszmei politikai csendháborítás maguknak a republikánusoknak is csak addig árt, amíg ki nem aluszszák a dolgot. Szóval másnapig, addig, amíg felnőnek, megházasodnak és délelőttjeiket a minisztériumban töltik, Ferencz József-kabátban, közjegyzőséget vagy patikát kunyorálván, a szerint hogy ki milyen jogcímen volt néhány esztendeig az egyetemre beiratkozva.

A FINOM ÉS TAPINTATOS EMBER.

Mostanában, hogy a lapok egymást vádolják panamázással és kormánypénzekkel, nem jó nekem, az újságíróknak az utcára kimenni. Mert én vagyok az a peches férfi, aki a finom és tapintatos emberrel szoktam találkozni. Hogy a kettőnk közti viszonyt kellőleg méltányoljam, elmondom például egy régebbi esetemet vele.

— Érdekes, — mondja ő — ön még él? Gratulálok, igazán örülök!

— Miért ne éljek?

— Mert ön olyan sovány és vézna. Sokkal kövérebb emberek haltak meg azóta, hogy találkoztunk. De hát ön szívós ember és — én mondom magának — még élélhet egy-két évig.

Látszik az arcán, hogy csakugyan örül hosszú életemnek és melegen, ragyogó tekintettől kísérve, szorít velem kezét. Mert egy finom és tapintatos ember ő.

Tekintettel arra, hogy a lapok mostanában egymást és egymás munkatársait vádolják panamázással, a kávéházban mellém ül a finom és tapintatos ember.

— Na lássa, — mondja ő — most már magukat is megvádolják panamázással, magukat, a sajtó önzetlen munkásait, a közvélemény derék napszamosait, az emberiség jötevőit! Mint például ön is...

— É-é-é-n???

— Igen, önt, akiről ugyszólván lesir a szegénység, az önzetlenség, a nyomorban sinylődés. Azzal vádolják, hogy pénzt kapott a kormánytól...

— É-é-é-n? ...

— Ön. A legnagyobb pimaszság az ilyen rágalom. Azt csak igazán nem mondhatja senki, hogy maga pénzt kapott? Maga, aki becsületességben odáig ment, hogy a feleségét rongyos cipőben járattja. Mondhatom, nagyon sajnáltam öngyűlöletét, amikor a multkori nagy hóvihárban kilátszott a hüvelykujja a cipőből.

— Bocsánatot kérek, de ön téved ...

— Ne szerénykedjék! Én ösmerem az ön anyagi viszonyait. Tudom, hogy még nem fizette ki a multkori házbérét sem és hogy fünek-fának tartozik ...

— É-é-é? ...

— Igen; ö ... ö ... ö ... Gazság az ilyen embert megvádolni. A tűzbe merném tenni önért a kezemet.

— Bár már tenné!

— Mert hogyha ön pénzt kapott a kormánytól, mintahogy erre a lapok célzást tesznek, hát akkor hol a pénz?

— De uram, engem senki nem rágalmazott meg, semmiféle rágalomról nincs tudomásom.

— Naiv ember; naiv ember! Ha senki sem tudja, hát én csak tudom, hogy ön az az X., akiről szó van. Vallja csak be, hogy ön az. Ne kem bevallhatja; ösmeri finom és tapintatos voltomat! És most kérdem öntől, ha ön pénzt kapott a kormánytól, hol a pénz! Ember, hol a pénz! És miért járattja rongyosan a családját, hogy szégyen rájuk nézni! Pá! ... Csau! Isten vele! Nichts für ungut! ... A tűzbe teszem önért a kezemet!

És a finom, tapintatos jóindulatu szánalommal bucsuzik tőlem.

Maximus.

Krónika II.

Földosztás Jasznája-Poljánán.

— ápr. 18.

Jasznája-Poljana — a messzeségből fölpiroslott a tűz, a kalauz hosszan, elbőrultán fujta a sipját és a boldogság fáradt, kirabolt sarkutazói nekivágtak a csillagos tanyának. A Védáktól a Nechlyndov Dimitrij udvarházáig — hány éjszakán róttuk ezt az utat, mindig sietve, soha meg nem állva, hegyek kupján, hegyi beszédek alján, a hét halom tövén és a Grève-piaczon. És hány seb gyógyult; mennyi láz hűsült a jasznája-poljánai jegenyék alatt, mennyien voltak, akik úgy jártak itt, mint a saját földjükön, a lelkük dominiumán. Akik istennel-emberrel megbékéltek, ha Ilyaskát, a Dutlov fuvaros-fiát látták, ahogy kukoriczahántó éjszakán az illatos szénán olyan megrikató-boldogan horkol; akik a leglelkük földijét Vaszilievics Ilában látták, a ködmönös prédikátorokban és aranyszájú parasztokban, akik harmónikusabbak, mint Buddha, és mélyek, misztikusak, mint a kozák ballada. És most vége Jasznája-Poljánának — a birtokot földarabolták és Vaszilievics Ila és Akhim Nikita, Anisznya Jaszna és a többi, akik közt a nagy Nyikolajovics Leó birtokát fölosztották, lebontják az álmok és sebek szállodáját, az ideál-volt Jasznája-Poljánáját. És Jasznája-Poljana ma már nem több, mint egy *mir*, Kiev alatt, Tula mögött, millió versztnyire a lelkek földkörüli utjától.

A Tolsztoj tanításait pedig az új földesurak se fogják követni. És Jasznája-Poljana nem lett a mintakertészete a Tolsztoj ideáljainak, egy botanikus kert, ahol a középkori kereszténység bimbózik ujjá. A középkori kereszténység az öskereszténység kommunizmusával — ez volt a Tolsztoj álma és a lelke-testvérei nem a modern filozófiák »kompakt fészkeiben« születtek; a lelke-testvérei: szent Baziliusz, szent Ágoston, Aquinói szent Tamás, szent Bonaventura voltak.

A hegyi beszédet öt tételbe szedte, ez az öt tétel az ő evangéliuma: élj békességben mindenivel; a testi szépséget ne ápolj; ne állj boszut és ne büntess; tűrj el minden fájdalmat; ne feledd, hogy valamennyien testvérek vagytok, minden ember egy apának a gyermeke. *Isten országa tibennetek, vagyis a kereszténység nem mint misztikus tanítás, hanem mint életfelfogás — ez a legnagyobb filozófiai munkája címe.* Ez a kereszténység: aszkétikusabb, mint a középkor katolicizmusa, és itt tört meg, e miatt maradt meg — filozófiának, amely csak addig meleg, amíg az élettől, egy nagy élme tüzetől meleg. Amíg az Egyház fölismerte azt, hogy ahol a hit erkölcsi energiái kiapadtak, ott a művészi energia csodákat tehet és bokrétás verbunkossal, sixtini kápolnával, tornyokkal és Liszt-oratóriumokkal dolgozott. — Tolsztoj száműzött mindent, ami szép, mert a szép »durva pogány művészetfelfogáshoz vezet«. A Wagner Niebelungjait, Goethe Faustját, a Beethoven kilencedik szimfóniáját — írja egy életirója — nem szerette, de a Schiller Ráuberjét, József és testvérei történetét és a Tamás bátya kunyhóját a művészet tetejére helyezte. Shakespearet erkölcstelennek tartotta, a Lear király — mondja valahol — a durvaságok és természetellenességek monstruma, Julia, Desdemona, Cordelia, Imogén mesterkéltek és utálatosan egyformán szentimentálisok, Falstaff a maga kicsapongásával, iszákosságával, családjaival visszataszító, Shakespeare egész világfelfogása alacsony és közönséges, aminthogy alacsony és közönséges a modern drámaírás is; Ibsent sem kivéve (ilyesmit a nála vizitáló Lewinskynek mondott). »A valódi dráma adjon valamit az embernek az Istenhez való viszonyából, az univerzumból, a mindenségből és a végtelenségből. Goethét is csak véletlenek kényszerítették, hogy Shakespearet elismerje, és maga Goethe, Hugo és Oroszországban Puskin, Ostrowsky, Alexis Tolsztoj egy csomó férczdrámát ütöttek össze.« A világirodalomnak óriásai közül az egy Homerost ismerte el. Pedig — betyárkodott Brandés — milyen rosszul bánt Homeros Therzitessel, aki Tolsztojnak oly kedves békességét hirdette!

De Jasznája-Poljánát a parasztjaira hagyta és a birtokos parasztok most úgy fognak élni, ahogy a régi földesur sose élt. Tolsztoj leánya már megjelent az apja birtokán, maga köré gyűjtötte a parasztokat és hozzálátott a birtok felosztásához. És a parasztok nevetni fognak azon, hogy valaki — egy gróf — addig dolgozott, amíg a mécsese ki nem aludt.

Polóniusz.

Szeretem magam.

Szeretem a kezem,
mert aggódom becéz.
Szeretem a szemem,
mert mindig engem néz.

Szeretem a hangom,
ha száll az énekem.
Szeretem a fülem,
mert dalt hall énekem.

Szeretem az öklöm,
amért féltékeny rám
s szeretem az arcom,
mert szerette egy lány.

Szeretem az ajkam,
mert sohse mosolyog.
Szeretem a gógóm,
mert meg nem hódolok.

Szeretem a lelkem,
mert kéri az eget
s szeretem a szívem,
mert csak engem szeret.

Balassa Árpád.

Láz.

Irta: GUSTAV JANSON.

Vizet, kedves testvér, vizet! Meg kis jeget... nem, sok jeget, sokat! Ugy ég a fejem és olvadt ólom zuhog a testemben! Ez feléget, megfojt... megfulladok... Óljetek meg... Nem, nem, még élni akarok, hallja, kedves testvér! De nem bírom tovább, nem bírom tovább... Mit mondott a doktor, mielőtt elment? Semmit, semmit! De az arcza komoly volt, ugy-e? Kedves testvér, maga ismeri az arczkifejezését, mondja meg őszintén, hogy bizik-e a felépülésemben! Meg kell mondania, kedves testvér. Hiszen maga az irgalmasság jelvényét viseli a karjára kötve, és olyan jószágosak a szemei... Mondja meg nekem, kedves testvér, mennyi időm van még hátra? Nem akarok meghalni, és élni sem akarok. Élhetek még egyáltalában?... Nem kell, hogy feleljen, ne mondjon semmit... Intsen csak, ha kérdezek... Igent int, kedves testvér... Mosolyog... Köszönöm, kedves testvér, köszönöm! Most csak még kis vizet kérek... Jaj, de jól esik!... De ne menjen el! Nézze csak... Jöjjön közelebb! Egész közel! A fülébe akarok sugni valamit. A többieknek semmi szín alatt sem szabad hallaniok. Tiszt vagyok... tudom a kötelességemet. De magának meg akarom mondani, hiszen maga nincs a küzdők között. Néhány gondolatom van, amelyek tüzes parázként égetik az agyvelőmet, világítanak ugyan, de fel is emésztenek. Öntsön rá vizet, vizet reá!

Itt benn, itt, éppen a jobb oldalon van az egyik. Néha éppen csak hogy izzik egy keveset, alig más, mint füst és gőz. De azután újra fellángol és belülről nyaldossa a koponya falát... belülről, kedves testvér. Ha az egész Földközi-tengert a fejemre zudítaná, akkor sem olthatná el ezt a tüzet. Itt belül van elrejtve, raj-

tam kívül senki sem tud erről a titokról. És a gondolatok mindig újra szitják a parazsat, úgy hogy a lángok kilövellnek. Látja, kedves testvér, a gondolatok a legborzasztóbbak. Ezek ki-s bebujkálnak a koponyámban és tüzet gyujtanak... Tüzet. Ugy lopózkodnak előre, mint a beduinok a pusztában, éppen úgy. Nem látni őket, nem sejteni a közellétüket, egyszerre csak öt lépésnyire tőlünk felbukkannak. És akkor aztán dörögnek a fegyverek szünet nélkül.

El tudja maga képzelni, kedves testvér, hogy milyen borzalmas és lenyűgöző tudat az, hogy mindenfelé elbujtatott ellenséggel vagyunk körülvéve? Amerre csak néz, homokzátonyok, árkok, gödrök, itt-ott egy kis sötétzöld foltocská. És a levelek alatt elrejtőzve, a homokba befuródva vár az ellenség. Ujjukat a fegyver ravaszán tartva, fekszenek és figyelik a lépteit... biztonságban... a rejtékükről. Kémlelődve közelednek... óvatosan... Hang se töri meg a csendet. Csak a szél zizeg a fűben és a homok rebben halkán a lépteik alatt. És éppen akkor dördül a fegyverük, amikor biztosak benne, hogy nem fenyegeti őket semmi veszély, éppen akkor. Minden idegszála összezugorodik, minden izma megmerevül egy pillanatra. Utána égő fájdalmat érez a mellében... a gyömrában... a koponyájában... Mindenütt. Hol sebeztek meg? Hol?

Vizet, vizet... Köszönöm!

Egyszerre csak elterül a homokban, pedig még az imént feszesen állott, erőteljesen, vidáman, harci kedvben. Itt fekszik reménytelenül, megsebezve, alétlan. Tudja, hogy ki van szolgáltatva egy fanatikus ellenség kegyének vagy kegyetlenségének, akit nem is lát semerre. Valahol a közelben van pedig, lesi minden mozdulatát és újból tölti a fegyverét. Nem szabadulhat tőle, nem mehet el, az ellenség fegyvere magára mutat, lassan, de biztosan kikeresi azt a helyet, ahonnan a legközelebbi golyót irányítsa. A szeme villog a gyilkosság kéjétől, a... Még vizet, kedves testvér!

A hatalmában van, azt teheti magával, ami neki tetszik... Az áldozat pulzusa hangosan ver, a melle zihál. Hol kuksol az a barna ördög a homokba furva, hová rejtette el vicsorgó képét? Hová?... Hová?... Itt van... valahol... a háta mögött. Ujjong a rettenésen, leolvassa a kinokat görcsösen összezugorodott testéről... Vizet... nem, a tengert, testvér, az egész tengert.

Golyója sebesen és biztosan talál... Belé a célba, utat szánt a testében, megnyit egy csatornát, amelyen keresztül elfolyik az élete. Mindene elvész, vére összeelegyedik a porral...

Kedves testvér, ez az ember csak a kötelességét teljesíti, épp úgy mint én tettem volna, ha a szerencsés véletlen őt-vigyázatlan mozdulatra készíti és én észreveszem, hogy hol van.

Köszönöm, kedves testvér, maga nagyon jó! A jégtömlő úgy hűsíti a homlokomat. Enyhíti egy pillanatra a kint. De a belül izzó tüzet azért el nem tudja oltani. És láng fényinél egy óriási kérdőjelet látok. Miért? kérdelem szünet nélkül. Éjjelenként úgy világít ez a kérdőjel, mint egy tüzoszlop, nappal fekete füstté sűrűsödik. Látja, ott lenn ágaskodik a lábam fejinél. Az alatta levő pont a föld belsejébe van srófolva, tekergődő vonala pedig úgy csavarodik fölfelé, mint egy kigyó, amely felnyújtózik a magasba és fejét a felhőkbe furja. Magassága rettentő, mérhetetlen. Nézze, most mozgolódik... fenyeget... rám esik! Segítség, segítség, rám esik... összelapít... én... én...

Köszönöm, kedves testvér, a maga keze hűvös és puha. Most a másik oldalra akaszkodott a jel, most soká

fog tartani, amíg ismét... Látja, kedves testvér, ez a »miért« rettenetes. És ha mégis egyszer rám esik és szétzuzza a koponyámat, akkor a parázs levegőt kap. És akkor én felégek, elpusztít a tűz, ami bennem van.

Kedves testvér, tudja, mi táplálja a parazsat? Hajoljon kicsit közelebb, még közelebb! Mert én tiszt vagyok és nem szabad semmiféle titkot elárulnom. Nem szeretném, ha a férfinép megtudná.

Látja, ha egy rabló betör egy házba és kifosztja, megbüntetik. Ezt így írja elő a törvény és a törvénynek igaza van. A rablás becsstelen cselekedet, akár keveset vagy sokat rabol el a tolvaj... ezt érti, ugy-e? Nincs elég időm ahhoz, hogy apróságokat megmagyarázzak... én... száz szónak is egy a vége, a rabló az rabló. És ha vannak a rablásban segítő társai, azok is rablók. A törvény nem törődik azzal, hogy mennyien voltak... A törvény... az törvény...

De nézze, kedves testvér, ha egyik nemzet betörést követ el a másik ellen, akkor... hát ehhez mit szól?

Ha a parázs fellángol, egész világosan és tisztán látom. Az agyvelőm egész boltozata csupa rabló... rabló... Érthetetlen, hogy annyi hely van még az agyvelőmben a szavak számára. És még hozzá mennyi szó és mekkorák! Embernagyságuk, valóságos betűhadsereg. És mindig csak ez az őt. Átlátszóak és izzanak és elviselhetetlen hőséget árasztanak maguk körül.

Kedves testvér, ne vegye el a kezét! Ha most kérdezek valamit, intsen, mint az elébb; jó sokáig intsen! Kedves testvér, mondja, nem vagyok én rabló?

Köszönöm, maga jó, maga ért engem! Mi közöm nekem a törvényhez? Hiszen én katona vagyok.

Kedves testvér, nyujtsa ide a kezét... mind a kettőt! Fogja erősen az enyémet, de erősen! Most lángol fel a parázs. A kérdőjel oly fenyegetően inog! Miféle láрма az odakünn, miért csörömpölnek oly ijeshetően az ablakok?

Mit mond, kedves testvér? Nem értem. A hangja nem hallatszik a zajban. És a kérdőjel rám zuhan... Segítség!...

Ágyuk, mondja, azt mondja, ágyuk? Ha, ha, ha. Persze, csata van... semmi egyéb. Biztosan megint Bu Melianát ostromolják? Csata van, ha, ha, ha, milyen kómikus!

Azt a beduint, akiről épp most beszéltem magának, azt én sohasem láttam. Sajnálom, kedves testvér, de meg kell hogy mondjam. Én még egyetlen egy beduint sem láttam. Hiszen csak néhány napja, hogy itt vagyok, és azután... a betegségem. Már a hajón is rosszul éreztem magam, de beteg csak akkor lettem, amikor partra jöttünk. Talán csak nincs kolerám, ugy-e nincs? A pajtásaim beszéltek néha erről; de azután nevettek rajta... épp úgy mint én most... Nem, ez nem kolera! Igaza van, kedves testvér, miért gondoljak ilyesmire. Nem is magam miatt kérdezem, csak az anyám miatt. Ha látná, kedves testvér, mily finom, előkelő öreg nő az én anyám. Reszketett a keze, amikor bucsut vett tőlem. A szemei csillogtak a könyvtől, megigérttem neki, hogy visszatérek hozzá. Meg kell tartanom az ígéretemet, ugyebár?

Helyes, kedves testvér, maga igent int és mosolyog, int és...

Még valamit, kedves testvér, magá említette az előbb ezt a szót »rabló«, vagy pedig én? Szörnyű eset. Aki rabol, az becsstelen, és aki segít neki, az éppen olyan becsstelen. És a rablott jószágot, amit akár titokban, akár nyíltan, erőszakkal eltulajdonítottak, azt nem szabad megtartani, ugy-e? Ha valaki egy soldó-t ellop, az ellentétbe jut a törvénytől, becsstelenné válik, de ha egy nemzet elrabol egy másik országot és a benne

levő embereket, akkor hirre, dicsőségre és zsákmányra tesz szert... Hogy magyarázza ezt? Látja, megint itt áll a nagy »miért«. A kérdőjel újra itt van... vörös... mint a vér... mint a láng... Tüznyelvei az eget nyaldossák. Felégek... Víz... az oczeánt, hogy ezt a poklot eloltsa...

Testvér, maga élő bizonyossága annak, hogy van még irgalom ezen a földön, azért hát elmondom magának, amit tudok, amire épp most jöttem rá. Látja, ez a kolosszus, amely itt függ a fejem fölött, a maga feje fölött, mindnyájunk feje fölött, az a — figyeljen jól ide — az a háború! Kérdőjel formáját ölti magára, mert senki sem tudja megmagyarázni, hogy miért van. Egyik pillanatban a mi országunkat fenyegeti, másikkban a szomszédét. Minden perczben akár előre, akár hátra zuhanhat, hogy engem vagy valaki mást összemorzsoljon. De, nézze csak, kedves testvér, ott lenn, a tövinél, a vezetők ülnek és kártyáznak, mint lókupeczek országos vásárkor. Látom, hogy adják ki a büszkeség és dicsvágy, együgyűség és érzékenység kártyáit és ott áll mellettük a világ és nézi őket döbönt türelemmel. Jaj a gyöngéknek, az erőtlenség a legszörnyűbb bűn! — Ez a tiéd, ezt én veszem magamnak, mondják itt és csereberélik megmondolás nélkül a mások javait. Ezt ők modern állampolitikának hívják. Emberek, hogy lehettek oly ostobák, a bankot adni ennél a játéknál.

Kedves testvér, fogja be a fülét, meg akarom mondani az igazságot! Az emberek nem érdemelnek szármalmat, még megvetést is alig. Maga hisz bennük... ha, ha, ha! Hinni veszedelmes. Hiába appellál az eszükre, nincs eszük. Hiába fordul az érzéseikhez. Honnan vennének érzéseket? Imádkozzék szenvedésért, a szenvedés tisztit és felemel...

Tisztit és felemel... így mondtam, kedves testvér?... Tévedés, határozott tévedés. Minden szenvedés gonoszszá tesz. Aki maga szenved, azt akarja, hogy más is szenvedjen. Menjen az utból, kedves testvér, nehogy a husába vájjam a körmeimet! Harapni, karmolni szeretnék... én... Víz! Víz! Kedves testvér, nem hallotta, mekkorát robbant az agyamban egy gránát?... Hurrá, vitézek! Előre! Ököllet mentünk az emberiségnek, és a szeme közé vágunk. Hurrá! Csak az erős, a bátor, csak a vakmerő a győztes...

Most enyhült a fájdalomam és kialudt a parázs. Kedves testvér, hogyha én becsstelen czinkosa lennék egy büntetendő cselekedetnek, sohasé térhetnék az anyámhoz vissza, nem nézhetnék többé soha a szemébe. De én katona vagyok, aki hazája jólétéért és jövőjéért harcolt... Anyám, édes anyuskám, jön a fiad! Nézd, tele van a melle kitüntetéssel, a becsületrend nagykeresztje épp a szive fölött! Anyám... Anyám... Segítség! Ing a kolosszus... rám zuhan... Miért...

A betegszoba ajtaja megnyílt, a háttérből egy fáradt, ideges és izgatott hang hallatszott. — Micsoda? Maga sir, kedves testvér? Meghalt? Előre lehetett tudni. Oly nyápicz és gyöngö volt, mint egy leány. — Maga az anyját sajnálja? Dio mio, kedves testvér, ez még könnyen szabadult. Miféle kiabálás az odakünn? Mit mond? Ismét egy szállítmány sebesült! Ma már tizen négy operációt végeztem, érti, tizen négyet. Már mozogni se bírok. — Na, fektesse egyelőre az operációs-asztalra! Riverato hadnagy, kicsoda az a Riverato? Tiszt vagy rezervista, a kés alatt mindegyik egyforma. — Ápoló, adjon egy gramm kinint, lázam van. Két embert, aki elvigye a halottat!

A helye már rég el van foglalva. — Fertőtleníteni? Ugyan, mi nem jut eszébe, kedves testvér? Hol van nekünk erre időnk? Különben sincs egyetlen csepp... minden elfogyott, minden. Ma kellene ujat kaprunk; de olyan vihar dühög, hogy a hajók nem jöhetnek be a kikötőbe. Segítsünk hát magunkon, ahogy lehet. Fordítsa meg a lepedőt és rázza jól fel a párnát! Feküdjön le maga is már egy kicsit, kedves testvér, pihenésre van szüksége. És ne gondoljon többé a kis hadnagy anyjára, egyáltalán senkire se gondoljon. Semmire se gondoljon! Vegyen be veronált, az használ néha. A háboru egy nemzet lázas állapota. A háboru azért van, hogy meghaljanak az emberek. Háboru ellen nincs más orvosság, mint a vérontás. A háboru szükséges, más szóval, a civilizáció fölösleges. — Mit ordítottok ugy odalent? Jövök már. Látja, kedves testvér, hogy reszket a kezem! Tizennégy operáció reggel óta, se nem pihentem, se nem ettem... Kinek van most arra ideje, hogy egyék? Csak egy pohárka bort, meg egy kis kinint kérek... azután neki a tizenötödiknek. Megőrülök a fáradságtól. Ha kidőlök, kérem, gondoskodják róla, nehogy a tifuszbetegek közé fektessenek. És ha majd hivatalosan örülnek nyilvánítanak, akkor majd kiordítom, hogy a háborura senkinek semmi szüksége, még az orvosoknak sem. Nem, ezt szépen elhallgatom. Még azt hinnék, hogy nem lehet rajtam segíteni. Mit garázdálkodnak azok odalenn? Jövök már. — Kloroformozza be addig ezt itt, vagy adjon neki valamit, mindegy, mi amugy sem duskálunk ma a szerekben. — Nem, kedves testvér, én hallgatom, és vágok, és varrok, és... Hallja, hogy dörögnek az ágyuk? Lesz még ma dolgunk. Látja, megint új transzport döcög be a kapun. Csak meg ne zavarodjak. Ez a folytonosan, hirtelen felhangzó zaj elviselhetetlen. Itt fekszik egy szegény ficzkó az asztalon és minden rendben megy. De egyszerre csak ágyuk puffanása hallatszik valahonnan és megzavarja az embert... éppen a legválságosabb pillanatban. Na, egy szót se többet! Jövök már, jövök. A háboru határozottan szükséges, ezt mondta, kedves testvér? Igaza van. Én is meg vagyok erről győződve, én is ezt tartom, ez a legkényelmesebb.

Tudja, kedves testvér, én irtam egyszer egy értekezést és egyik kollégám úgy letette, hogy semmi sem maradt belőle. Igaza volt, de ez nem tartozik ide. Engem lehetetlenné tett vele. Ha haza megyek, pisztolyom elé állítom és golyót röpítek a gyomrába. Most, hogy beláttam a háboru szükségességét, a hasznára is rájöttem. Az a kollégám olyan rövidlátó, hogy tiz lépésnyire se lát, a legjobb ellenfél. És ha a népek háboruba kezdenek, azért hogy... azért hogy... miért is? Meg tudná maga vagy bármilyen eszes ember mondani? Alkalmam van rá, hát miért ne tenném... Kedves testvér, ne hallgasson énrám. Semmi más, mint az idegek tulfeszültsége. Az események összessége az, hogy a népek időnként jogot formálnak maguknak arra, hogy megháborodjanak... Harci láz, ez az egész. De az egyének nem szabad esztét vesztetni. Kollektív örület, és... Mi baj megint? Ez itt elaludt? Na, hát. Isten áldja meg, kedves testvér, semmi jelentősége sem volt annak, amit mondtam, csak nagyon el vagyok fáradva. Ájulásig. Ha tudná, ha elképzelhetné! És odalenn vár a tizenötödik. Hogy ver a pulzusom... Valamennyiünknek lázunk van, a tábornoktól kezdve le a dobosig. Enélkül nem is teljesíthetnénk a feladatainkat. A lázmámorra szükség van. Láz nélkül nem lehet háboru, tehát... De ha a láz kitombolta magát és elalélunk... irtóztató, kedves testvér, irtóztató... Jövök...

Az ajtó zárja oly erősen csapódott be, hogy az ablaküvegek csörömpöltek belé. Rögtön azután elkezdődött a halotti imádságok mormolása és gyöngé tömjénillat vegyült a betegszoba pestises szagába. Kint sivitott a vihar. A távolban ágyuk dörögtek. A kapun a harmadik szállítmány sebesült dübörgött befelé.

Saison.

A vége.

— ápr. 18.

Süppeteg keleti-kényelmű nagyteremben, hol minden kéjben uszik, ketten beszélgetnek. A *Krupi* és A *Kliner*. Bemutatom őket, ámbár nagyon valószínű, hogy a fővárosban nincs egyetlenegy ember, aki ne tudná, mi a krupi és mi a kliner. De hátha van vidéken valahol csak egy ember, aki nem tudja? Azt az egyet is föl kell világosítani. Ezért mutatom be őket.

A krupi, az a krupié, francia helyesírással — mert vannak régibb műveltségű olvasók is — *croupier*, magyarul gereblyefi, az az ember, akinek mellső végtagjai a fejlődés folyamán egy gereblyével nyultak meg, Ezzel a gereblyével söpri ő be a bakkasztalról a pénzt. S nehogy idegen fogalmakkal dobálódzzam, a bakkasztal négy lábú, zöld posztóval behuzott, ellipszis-alaku asztal, mely körül tizenketten ülnek és ezernégyszázan állnak. A bakkasztalra teszik rá a pénzt.

Ráteszik; egy ember, akit bankárnak nevezünk s akit alább fogok definiálni, valamit csinál a kártyával, valamit mond s akkor a krupié a gereblyével a pénzt behuzza. Ez a bakkjáték, hosszabban: a bakkara (ejtsd: *baccarat*). Később még visszatérek rá. A kliner: játékos. Illetve olyan ember, aki a játékból él. De azért nem játékos. Ja, igaz; kliner: *cleaner*, angol szó, a vacuum cleaner származéka, szívót jelent, pénzszívót, azt az embert, aki a pénzt kiszívja onnan, ahol van. Hol van? A bankárnál van.

A bankár, hogy rátérjek a meghatározására, az a férfiú, aki a bakkasztal egyik közepén ül, de nem az ellipszis fókuszában, hanem szemben a krupiéval. Mert az ellipszis fókuszában senki sem ül. Csak néha a tompa kétségbeesés. A bankár ül az asztal közepén, bizonyos pénzösszeget vesz ki egy dagadt bukszából, azt leteszi a bakkasztalra, a kártyát keveri, bizonyos jelmondatokat elmond s várja, hogy a krupi begereblyézza a pénzt.

Mikor a krupi már egy negyedóráig gereblyézett, mikor a bankár pénze már háromszor, hatszor, szóval — matematikailag kifejezve — n -szer, vagy x -szer több, mint eredetileg volt, akkor a bankár elegáns testtartással, sok göggel és reszkető inakkal föláll helyéről és így szól:

— Uraim, a bank elmegey.

Persze nem a Kereskedelmi Bank megy el, vagy az Angol-Osztrák Bank, mert azok nem mennek el, hanem az a pénzösszeg, amit a bankár letett az asztalra s amihez

a krupi még *n*-szer annyit hozzágereblyézett, s amit egyszerűen banknak neveznek, megy el. Azok, akiknek a pénzt a krupi gereblyézte, a tizenkét ülő és az ezernégyszáz álló ember, kórusban ezt kiáltják (Elkárhozottak kara, Faust, II. rész):

— Kosarat a bankárnak.

Hoznak egy érczosarat s az érczosárba a bankár görcsös ujjakkal belemarkolászsa azt a bankó-, arany-, ezüst- és zsetón-készletet, melyet fentebb együtt banknak nevezünk. Ad vocem: zsetón. *Jeton*, francia szó, dobbantyu, a francia *jeter* igéből, amely egyszerűsmind a vizbeveti magát és az elvetemedik igéssel is rokon.

Akinek pénze van és nem tud tőle másként szabadulni, az zsetónt vásárol a kártyabarlangban s a zsetónnal megkönnyíti a krupi munkáját. A zsetónt könnyebb gereblyézni, mint a készpénzt, mert keményebb. Nem papírra, hanem zselatinra van nyomtatva, tehát mosható. Mert gazdaság-elméletileg a bankjegy is csak zsetón, kérdés, nem volna-e okosabb, ha a különböző nemzeti bankok szintén zselatinra nyomtatnák az ötvenes, százas és ezeres számjegyeket.

De ez nem fontos.

Tény, hogy a zsetónok piros, ultrakék és sárga színűek. E színek semmit sem akarnak szimbolizálni. A piros nem jelenti a reményt, a kék nem az eget és a végtelenséget, a sárga nem a halált és az irigységet. A piros egyszerűen öt koronát, a kék tizet, a sárga huszat jelent. A sárgának még osztriga is a neve, mert biztos, hogy aki a sárgával játszik, életében sohasem kerül többé abba a helyzetbe, hogy osztrigát ehessen.

De ez is mellékes.

Vannak fehér zsetónok is. Ötven, száz, ötszáz és ezer korona értékűek. De, mondom, ez sem tartozik a tárgyra.

A tárgyra az tartozik, hogy a bankár visszavonul. Hová? Egyelőre nem *oda*, egyelőre még nem a börtönbe. Az csak későbbi stádium, amelyet egy paradoxonnal kell megelőznie. S a paradoxon ez: a bankár mindig nyer és addig nyer, míg végül mindenét elvesziti. Akkor kiderül, hogy időközben a nevét belügyminiszeri engedéllyel az idegenhangzásu bankárról a magyaros zamatu sikkasztóra változtatta s egy gyorsvonat menetsebességével és erejével ütközött bele a büntetőtörvénykönyvbe.

Am ott még nem tartunk.

Egyelőre a bankár csak az egyik sarokba vonul, pénzt megolvasandó. A pénzt kiönti egy asztalra. Valaki e pillanatban így szól:

— Majd én.

Ki mondta, hogy »majd én«? A kliner mondta. S már be is nyult a pénzbe és már olvasni is kezdte. Ahogy a rotációs-gépből minden századik ujságpéldánynál egy szám, úgy ugrik ki a bankár pénzből minden századik koronánál egy korona. Ezzel jelöli a kliner, hogy száz. Mert valamivel meg kell jelölni ezt. A korona nem a világűrbe ugrik, hanem a kliner zsebébe.

A kliner munkája fárasztó.

Ne csodáld tehát, hogy ő e munkát szuszogva végzi. A szuszogás a kisebb papír-bankjegyeknek szól, melyek közül egyik-másik az asztalról a földre fujódik. A kliner sohasem visel hosszú, keskeny francia cipőt, hanem mindig széles és tetemes angol cipőt visel, melynek talpával rálép a lefujt bankjegyre.

Betakarja azt.

Ugy hogy annak csücske sem látszik. E bankjegy sorsán nem kell aggódni, nem marad a földön mindörökké. A bankár távozása után a kliner fölveszi a földről, megtisztogatja, megpuszikálja a rajta levő nőalakot és így szól hozzá:

— Apád-anyád idegyöjjön.

Azonban ne siessük el a dolgot. Megelőzőleg a kliner befejezi a pénz olvasását, illetve nem gördit több akadályt annak útjába, hogy a bankár az olvasást befejezze. Megtörténvén ez, a kliner jobbtényerét előrenyújtja a bankár felé s így szól:

— Valamit az olvasóba.

Nem az olvasóterembe akar eljuttatni valamit, hanem a bankárt szólítja fel arra, hogy pénzt tegyen abba, aki a pénzt megolvasni segítte. A bankár erre öt koronától fölfelé menő összegeket nyújt át a klinernek. Ez a klin. Az összeg nem lehet olyan kicsi, hogy a kliner el ne fogadja, s nem lehet olyan nagy, hogy az elfogadás tényét az undor és a megvetés arczjátékával ne kísérje. Az arczjáték után a kliner még ezt is mondja:

— Na és a krupinak?

S ezzel a bankárt egy kötelességére figyelmezteti. Nem ama kötelességére, melylyel a társadalomnak tartozik, hogy tudniillik bírái elé álljon, vagy a rája mért börtönbüntetést leülje, mert ez mind későbbi dolog, hanem arra, hogy a gereblyésnek a gereblyezésért pénzt adjon. Mikor ez is megvan, a kliner egy erősen személyes élű viccet mond, nem leplezvé, hogy ő tudja, hogy a bankár, aki most még az izgalomtól nedves, megszáradni végül a fegyházban fog.

Ezekután, hogy a szereplő személyeket kurtán bemutatam, elkezdhetem voltaképpen témámat, a beszélgetést, mely egy krupi és egy kliner közt egy becsukandó pesti kaszinó pompázatos nagytermében játszódik le. A klubot a rendőrség a jövő héten csukja be, a tulajdonosra már ezen a héten opciózt váltott, vagyis őrizet alá helyezte. A játékosok nem mernek feljönni, a kárpi-tos még nem jött fel, hogy a tulajdonjog-fentartással szállított keleti kényelmet a boltjába visszavigye. Ezért süppedhének a krupi és a kliner a puffeteg bőrnyosolyákba (fotel) s miközben rudnyi havannáikból olyan göndör füstfelhőket bocsátanak, mint egy-egy zsidógyermek (ez a göndörségre vonatkozik), lefolytathatják a következő beszélgetést:

A krupi: Puah, puah, becsukunk.

A kliner: Mbe! Én Kairóba megyek a jottomon.

A krupi: Én Indiába, az autómon. Puah, Puah. Szevász.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Da!

Baraczkfa, baraczkfa,
Fagyverte baraczkfa,
Ki is emlékeznék
Ilyen csuf tavaszra?

Czáfolatok vannak,
A legkerekebbek,
Hogy nem emlékeznék
A legöregebbek.

Leszakadtak, kérem,
A táviró-drótok,
S megfagytak az erre
illetékes tótok.

A bortermelést is
Tönkreteszi krízis,
Kifagyott a szőlő,
S befagyott a víz is.

Baraczkfa, baraczkfa,
Jó magyar baraczkfa,
Miből adunk pénzt mi
Ágyura, taraczkra?

Legöregebb ember
Fontolva itéli,
Hogy ez az idő már
Nem nyári, de téli.

S részcsül az ország
E ritka napokban
Általános titkos,
Havazati jogban.

Ah, a jóistentől
Jönne már két vessző:
Ha a hó megjíjded
Rögtön hóvé lessz ő.

Baraczkfa, baraczkfa,
Fekete baraczkfa...
Hová lett a tavasz?
Elbujt egy palaczkba.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

▷ **Hagenbeck Károly.** Hagenbeck Károly, aki most meghalt: apostol volt. »Az alsóbbbrangu testvéreink« között végzett el egy hivatást, becsületesen és egészen. Romantikus állatszelisták után jött, akik a tigris vasvesszővel verték halántékra s az állatokat süket tömlöczökbe zárták, talán azért, hogy az oroszlanból nyulat vagy galambot neveljenek. Valaha az örülteket is kinozták. A középkori tornyokban a paralitikus talpát tüvel szurták, az epileptikust megkorbácsolták, a hisztérikát forró olajban főzték meg, hogy legalább így megpirítva és kisütve elhagyja sima és gonosz testét a benne lakozó ördög. Ilyen korszakot éltek át az állatok is, míg nem jött Hagenbeck. A dühöngő szervált, irbiszt és társait tébolyultnak látták. Ő a liberális ujkort hozta magával. Előtte van az állatok közép-

kora. Napfényt, sziklát, sárga sivataghomokot adott nekik, pálmákat és havat, mélyvizet és mocsarakat; berendezte lakásukat »a modern kor minden igényét kielégítően«. Berger, a bécsi rendező mondta róla: »a realista rendezés minden vívmányát megvalósította az állatkertben«. Emellett új és humánus lélek, jó üzletember, de jó forradalmár is. Pétőfi a hamburgi állatkert sziklabarlangja előtt aligha írná meg versét, »A rab oroszánt«. Az az illúzió, hogy az oroszlan csak vendégségben van. Mint minden fenevad, amelyet ez az ökos és finom német invitált meg.

* * *

24 **Az epreskerti proféczia.** Mert proféczia volt Várdai igazgató ur kategórikus kijelentése, s ami a legkellemetlenebb benne, az, hogy szóról-szóra födi a valóságot. Magyarországon csakugyan nincs szükség művészekre, nincs, dacára minden Epreskertnek, vagy éppen azért. Csákhogy... mert nálunk minden állító mondat mellett ott leselkedik ez a kaján szócska, tehát: csakhogy, sőt ellenben. Azok az igazi művészek, akik vannak és keserves kinlódások árán tanulták meg, hogy rájuk itt kevés szükség van, ordíthatják, sirhatják és a fejünkhöz verhetik ezt a szomorú igazságot. Joguk van hozzá, nyomorúsággal, mellőzéssel és szenvedéssel szerzett joguk! De Várdai urnak? Ő csak nevelje tovább az ábrázolómértan és az akantusz-szintetika tanárait, ez hasznos és legalább annyira szükséges, amennyire nem szükség a művészet Magyarországon. Különbösen csak látszólag tragikus az egész eset. Mert aki művésznek született, az még az Epreskertben is művész marad, akármit mondanak is neki, aki pedig... de hiszen ezekkel majd megismerkedünk öt év múlva a Mücsarnokban.

* * *

□ **Nancy.** Vagy Nancy és Grenoble és még egynéhány helynév. A francziák megint tüntetnek a németek ellen. Mert erejük tudatára kezdenek ébredni? Nem, éppen megfordítva van. Öntudatlanul ismét erősen dolgozik bennük a gyöngeségük érzete. Nép-pszichológiát üzni, így kicsinyben, bolondság. De azért meg lehet mondani, hogy e nagy gyöngeségi érzésnek a kitörését, az öntudatlant, az a Zeppelin-léghajó okozta, amely Lunevillenél francia területre szállt le. Egy ilyen nagy bordázott duda, mikor ép, nagyon tekintélyes külsejű. Impozánsabb akármelyik dreadnoughtnál, félelmetesebb egy tüzérezrednél. S mert úgy tud átröpülni a határon, hogy sem finánczok, sem katonák fel nem tartóztathatják, még félelmetesebb. Biztos volt, hogy a francziákat e léghajó kikötése után elfogja majd a bizonytalansági érzés, a nagy félelem. Mert az, hogy a léghajót visszaadták és udvariasan jegyzéket cseréltek a németekkel, ez csak a külső, erőszakolt forma. *Belül* nagyon megütötte a francziákat a Zeppelin selyem-orra. A diplomácia fékezi magát, nem fél láthatóan. De a diákokat nehéz megfékezni. Azok hangosan félnek. Hogy miért félnek a francziák a selyem-szivartól, amely alapjában mégsem komoly dolog, hiszen egyetlenegy Zeppelin sem élt egy-két évnél tovább, mind elpukkant, felrobbant, szétszakadt, széllé röpült! Azért félnek tőle, mert ők francziák. Impresszionisták, román eredetűek. Látják a Zeppelint rettenetesnek, s éppen a maguk földjén látják annak, és már nem gondolnak rá, hogy látták ezt a Zeppelint már girbe-görbe vaspálczáék és selyem-rongyok neveléses tömegének. Akkor *semmire* sem tartották e lufbalont. Most *mindenre* tartják. Mert francziák. Pedig hogy lefotografálták, hogy megszerezték maguknak! A németek már nyugodtak volnának, ha valami francia veszedelmet, ami nekik nincs meg, így a magukévá tettek volna. De a francziák a fotografáláson túl is nyugtalanok. Mert francziák, félnek. S ebből világosan következik, hogy félniök is kell, ámbar nem *tudják*, hogy miért kell félniök. De érzik, mert impresszionisták.

× **Családi kör.** Makón megölte magát egy házaspár, kegyetlenül, biztosan, méreggel és golyóval, komoly és végleges halálra szántan. S a hálószobában, ahol hátat fordítottak az életnek, volt egy gyerekkocsi, bizonyára fehér és kék, s a gyerekkocsiban egy gyermek, a bucsuzó házaspár legkisebb gyermeke. A gyermek pedig aludt és nem ébredt föl. A két szülő megkeverte a mérget, levelet irt, a gyermekről is irt, azt írta, hogy: jó emberek, legyetek könyörületesek a gyermekünkhöz. Azután megcsókolták egymást és elrántották a ravaszt. És a gyermek aludt. Mellette egy pillanat alatt megváltozott az élet, a világ, az uri gyereksor kettéhasadt burkából felszálltak a rémek, az árvaság, a nyomor, a koldussors. És a gyermek nem ébredt fel. Most ki nagyobb, az élet vagy a költő? A költő — Maeterlincknek hívják — egyszer, talán a legjobb órájában megírta már ezt az alvó gyermeket, aki felé fenyegetve, sötétben, de lábujjhegyen közeleg a veszély, s aki nem tudja, hogy puha feje mellé odafektette fehér koponyáját a halál. A költő műve nagyon szép, volt, de az élet nem hagyja magát és irt egy másikat, amely éppen olyan szép, éppen olyan mély, de sokkal rettenetesebb, mert igaz. Igen, az élet utánozza a művészetet, de ez az utánzás a legborzasztóbb valami a világ rendjében. Mert itt hiába szép, hiába mély, hiába ad egy nagyszerű impressziót, minden artistikus értékét elrontja egyetlen gondolat, amely a költő olvasásakor nem juthatott eszünkbe: mi lesz a gyermekkel, hogyha felébred?

* * *

☞ **Az orosz attasé.** Volt a madridi merényletben egy szép, egy hősi gesztus is. Ez a gesztus sem a merénylőé nem volt, aki revolvért sütött a királyra, sem a királyé, aki megmenekülése pillanatában egy »Éljen Spanyolország« kiáltást dobott az utca szegény népének kalapjába. A hősi gesztus az orosz attaséé volt, aki kardot rántott és úgy akarta agyonsujtani a merénylőt. Az orosz attasé. Mi köze neki a spanyol királyhoz, Madridhoz, a Tajóhoz, az Escorialhoz? Semmi. Őt odahaza a csár és az ortodoxizmus tiszteletében és Európának és a katolicizmusnak gyűlöletében nevelték, mégis a nagy veszedelem pillanatában az orosz attasé az egyedüli spanyol, aki Madridban kardot ránt a legkatolikusabb király életének a védelmében. Más haza, más vallás, más nyelv, más ruhák, más tél, más tavasz, más nők. De hirtelen revolvergolyó súvít a király — el rey — füle mellett. Az attasénak, az orosz attasénak a feje vérbe borul, a szeme vöröset lát. Királyt akarnak gyilkolni, uralkodót, Isten kegyelméből való embert. Feledve minden, az ortodoxizmus és a katolicizmus harca, a nyelvbéli különbség, az is, hogy idegen országban van, ahol alapjában véve semmihez semmi köze. Uralkodót akarnak ölni, — ez elegendő ok az orosz attasénak arra, hogy elveszítse fejét és kardot rántsón a spanyol király, nem: ebben a perczen spanyol csár védelmében. Romantikus pillanat lehetett ez, amikor Madrid utcáin orosz kard röpült ki orosz hüvelyből, és orosz szív szorult összebb a bánattól, hogy nem onthatott vért egy Isten kegyelméből való uralkodóért.

* * *

× **A modern gyilkos.** A Borgiák nagyon foroghatnak a sirjukban, a szegény, amelyet el kell szenvedniök, nem hagyhatja őket nyugodtan. Hogyne, emléküknék e világon eddig két dolog szerzett posthumus tekintélyt: a szerelem és a mérge. A történelem u. n. tanúsága szerint szeretni és mérgezni tudtak úgy, mint senkisem. Nos, ami a szerelmet illeti, abban a következő századok már produkáltak néhány különb. dolgot. Most pedig dicsőségük másik oszlopát döntötte ki egy szimpla nevű frankfurti vivómester. Mérgezett keztyű és halálhozó rózsák, mérges parfüm és vészes levelek: mind semmik a frankfurti spadassin módszeréhez képest. Ez az ur t. i. bacillusokkal mérgezett. A nagyobb hatás kedvéért a feleségét és a gyer-

mekeit szállította a másvilágra az apró kis fenevadakkal, amelyeket a modern orvostudomány szállított a számára. Micsoda korszakalkotó ujtás a gyilkossági technika terén! Nem selyemzsinór és nem golyó, még csak nem is szecsecsika, hanem tuberkulózis, vagy tífusz. A Borgiák ilyet sohasem tudtak produkálni, erre a haladásra az emberiség igazán büszke lehet. Annál is inkább, mert ez is, mint annyi más, élő bizonyosságát adta a lelke állandóságának. Minden megváltozhatik, világok, szerelmek és mérgek, csak egy dolog változatlan. Az ember éppen olyan aljas lény maradt, mint volt a Borgiák korában.

SZINHÁZ.

A telefon. (*Vigszínház.*) Egy csöpp mélabuval nézünk a két francia után, kik gyorsabban tudnak darabot irni, mint mi nevetni. Mi még a II. felv. 16-ik jelenetén nevetünk (Votak, Serpolet mint Lejonquois, Lejonquois mint önmaga), mikor ők már a 18-ik jelenetben vetik az ágyat. Nevetünk, nevetünk... min? Ebben az esetben azon, hogy egy vőlegény nem jut hozzá, hogy megnősüljön, anyai idegen alkóv akad utjába a döntő órákban. Telefonon rendelik őt házhoz, mint az artézi-vizet puttonyban, és Serpolet, tényleg, hívásra házhoz jön. Azt hiszik, ezen nem lehet nevetni? Sokkal többet, mint gondolják. Csak beszélni és irni nem lehet róla. Beszélni csak ennyit: Az új darab nagyon jó, nézze meg Góthot... irni pedig csak annyit: Mint az ábra mutatja.

Professor Bernhardt. (*Németek a Magyar Színházban.*) A harmadik felvonás után egy szerény, magas, szőke ur is ott hajlongott a szereplők között. Eleinte nem tudták, kicsoda. A Közép-Lipótváros az első emeleten megismerte: Schnitzler Artur doktor volt, bécsi gégeorvos, az új osztrák irodalom legelső és legnagyobb művésze. Egy csöppet elfogódottan hajolt meg a vak és amerikai dühvel lelkesült közönség felé: mint egy klerikális botrány hőse és egy klerikális botrány szerzője. »Milyen ifju itt minden, ebben a városban« — mondotta később a barátainak a kulisszák mögött. Az ötvenéves író csodálva nézte a rajongó, intelligens nézőteret, mint egy új birodalmat, mely övé volt, de melyről eddig nem tudott. A darabról már karácsonykor, mikor megjelent, referáltunk *A Hét* olvasóinak. Harcz a klerikálizmus: a butaság ellen. Mert a művészeknek csak két dolog fájhat igazán: a győzelmes dilettantizmus és a győzelmes butaság. Bernhardt a butasággal viaskodik — Bécs, Lueger, Bielhovek, um 1900 — és győz. Győz? Inkább visszavonul és a végén szomorúan, fáradtan mosolyog. Ez a tipikus schnitzleri mosoly, a finomság visszavonulása a diadal perczében... arra, hogy a győzelmet kiélvezze, nincs már elég ereje. A győzelem nem is szép. Szép a lemondás és szép a csönd. Milyen jó annak, ki megéri a diadala reggelét, nem véres, zajos reggelt egy erkélyen a zugó tömeg fölött, a riporterek kereszttüzeiben... hanem egy csöndes hajnalhasadást egy semmeringi villa teraszán, mikor a győző bágyadtan üdvözli a tűzvarázst az Alpések csucsán. Így szép a diadal... ez a tegnapesti viharos Schnitzler-ünneplés pedig nem volt schnitzleri. Csendesebbnek és áhítatosabbnak szerettük volna. Mi tudunk rajongani, igaz... de milyen fiatalok vagyunk! Mikor Hoffmansthal-premiér volt négy éve a Vigszínházban, a közönségnek megértően és halkán kellett volna tapsolnia, enyhe derűltséggel ünnepelni a rokokó-költőt... s akkor teli törökből nevettek az emberek. A Bernhardt professzor finom igazságaira pedig nem felvonásvégi vastappsal kellett volna reagálni, hanem kevesebb köhögéssel felvonásközben. A berliniek elég jó színészek, csak klasszikusoknak akarnak feltűnni, pedig még nem azok. *Decarli* szavalt. Miért? Sz. L.

ZENE.

Berki Lili. Nem selypit és nem kancsal, a mosolya nem közmondásos, mégis primadonna. Nem csattog és nem csicsereg, sem a démoni nagynőt, sem a szelid őzikét nem mimeli. Stilusa az egyszerűség. Az utcán is megfordulunk utána, hanglejtésén és mozgásán mit sem változtat az a körülmény, hogy színpadon van. Mértékettartó, izléses és finom, nincs meg benne a primadonnák türehetetlen álszerénysége. Nem igyekszik mindenáron hódítani, épp ezért hódít. A legtöbb operettszínésznő belépésének pillanatában éri el a hatás tetőfokát. Ő nem lobog és nem lánog, nem izzik és nem csillog, amikor megjelenik. Nem akar elkápráztatni, többet mutatni annál, aki, nem sarlatánja a saját szépségének. A tekintete nem tulfütött és a fejtartása nem a győztes hadvezéré. Az operettben szokatlanul becsületes közvetlensége frappiroz, felkelti figyelmünket és rokonszenvre hangol. Az előadás folyamán, anélkül hogy nagyon mutogatná, kiderülnek kvalitásai. A mesterség jelentékeny ismerése, kellemes hang, asszonyos, meleg kedély. Nem hívja föl figyelmünket képességeire, megfigyelőképességünkre bizza magát és nem jár rosszul. Estéről-estére fokozódó sikerrel játszik a Népopera új operettjében.

Művészet.

Nemzeti Szalon. Ezek a kiállítások már kezdenek holmi bürokratikus jelleget ölteni. Dátumra, pontosan következnek egymás után, az előre megállapított időben nyitva vannak reggel kilenczétől délután ötig és azután három-négy hónap múlva eltűnnek az idők ködében. Nyomuk nem igen marad, rendkívüli és nevezetes esemény esztendőök óta még véletlenül sem történik az egyesületek legitim tárlatain. Egyelőre nem is fog történni, mert a festők ma már nem kívánják ezeket a kiállításokat, nincsen szükségük rájuk. Már a Mücsarnok tárlataira sem igen van szükségük, hát még arra, hogy a Nemzeti Szalon minden évben kétszer megjátszsa a fiók Mücsarnokot. Ezt azonban a Nemzeti Szalon nem akarja belátni. Nem veszi tudomásul azt, hogy komoly, jelentős festők a művészeti életbe való beilleszkedésnek más módját keresik és találják ma már, és ezekre a kiállításokra — egy-két kivétellel — csak azok jönnek el, akik másképpen nem tudnak érvényesülni. Hiszen jó, jó, annak is meg volna az értelme, hogy a másol lemaradtak időről-időre tiltakozzanak a mellőztetésük ellen és bizonyosságot adjanak arról, hogy a mellőztetés igazságtalan, de csak abban az esetben, ha ez a mellőztetés legalább részben olyanokat érne, akikben van némi kitörésre vágyó tehetség. Elvégre mindenütt vannak hivatás nélküli festők, és az még nem volna baj, ha a tehetségesek megnyilatkozásai mellett tudomásul kellene vennünk néhány tehetségtelent is. De itt éppen fordítva van a dolog. Sőt nem is fordítva, mert a néhány tehetséggel sem igen vigasztalódhatunk, legfeljebb azokkal, akik nem tartoznak szorosan az itt kiállító csoportba, hanem mintegy leereszkedésképpen jelentek meg. A környezetük azonban, a kiállítás tulajdonképpeni törzstagjai nélkülöznek minden komoly kvalitást, a jámbor, de tehetségtelen dilettantizmus, vagy a kevésbé jámbor, de annál tehetségtelenebb üzleti piktura között vergődnek. Nem tudjuk, mi indítja a Nemzeti Szalont arra, hogy ezeket a negatív értékeket mesterségesen tenyészesse, nézetünk szerint ennek éppen úgy nincs értelme, mint ahogy a kétfajta tehetségtelenségnek nincsen semmi joguk a megszólaláshoz. A Nemzeti Szalon presztizse mások számára való. Azok közül különben, akik jogosultan jutottak hozzá, hadd említsük *Katona* Nándort, *Kövér* Gyulát,

Goth Máricsot, *Moldovan* Lajost, *Gábor* Lajost, *Gulácsy* Lajost, — bizonyára akad még egy-kettő, akinek a nevére hirtelen nem emlékszünk. A kiállításnak egyébként *Horvai* János kollekciója kölcsönöz különösebb érdekességet. Bizonyára szimpátikus művész, de van egy eredendő büne: nem tiszteli eléggé az anyagát. Fából bronzot, gipszből márványt, vagy márványból gipszet csinálni nem lehet. Kár érte, mert fantázia és erő mindenestre van a művészen s a genfi emlék Krisztusa nagyon imponáns.

Jeun Preux.

IRODALOM.

Házat vagy pénzt.

Stockholm, február végén.

Olvasom, számolom, összeadom és átszámítom magyar koronákra, hogy mennyi pénzt is kapnak itt évente ajándékba az írók. Az állam ad tizenháromezer koronát, az akadémia kétezret, *Bonnier* könyvkiadó ur ad tizenhatezret, a *Kraemer* kisasszony alapítványának négyszázalékos kamatja kitesz negyvenháromezer koronát, summa summárum: 74.000 magyar korona.

Temérdek pénz ez, mikor írók kapják egészen ingyen, és azt tehetik a pénzzel, ami nekik jólesik. El is ihatják, szeretőt is tarthatnak belőle, elkártyázhatják, senkinek se tartoznak elszámolással.

Ezt a sok pénzt a legkevésbé divatos 20—25 író kapja olyan országban, ahol átlag négy regény jelenik meg háromnaponként, ahol egyetlen kiadócéz, a *Nordiska Förlaget* két év alatt kerek kilencz millió darab könyvet adott el a hatodfél millió lelket számláló svéd nemzetnek. Ahol kétszáz kötet közül (a versköteteket is beszámítva) egyetlenegy jelenik meg a szerző kiadásában. Az irodalmi vásár tehát dusan virágzik és a közvélemény ennek daczára természetesnek találja, hogy állami és egyéb szubvencziókkal fejlesztik az irodalmat, hogy pénzt adnak az irodalmi slemilek kezébe. Az irodalmi slemil egy apátlan-nyáttalan fiú, aki nem ért a szociológiához, osztrigát, füstölt lazacot és gorgonzolát árul olyan helyen, ahol a közönség avas szalonnát, málélisztet és gabonapálinkát szeret vásárolni. Érdemes közpénzekkel támogatni az ilyen boltost, aki ilyen ügyefogyott, aki ennyire nincsen tisztában a közönség igényeivel? Ha nem ostobaságból, hanem büszke önfejűségéből tartja raktáron el nem adható áruit, összefér-e akkor büszkeségével a hatalom pénzénck elfogadása, a szubvenczió? Jó régen történt ugyan, de igen sokan visszaemlékeznek még rá, hogyan beszéltek egy magyar országgyűlésen a *Jókai* kegydíjáról. Mintha azt mondták volna, hogy leszerelt, eladta magát a kormánynak.

Engem nagyon izgat ez a dolog, mert arról már szó van, hogy az írók lakást kapjanak, mint a festők és a szobrászok, — de pénzt még mindig nem akarnak adni, még mindig nem tudjuk «eladni magunkat». Ellenben a festők, a szobrászok, a színészek, operaénekesek eladhatják magukat — a korrumpáltság vádjá nélkül.

Az állam milliókat fizet rá az Operaházra és Nemzeti Színházra, a két műintézet tagjait nem a belépőjegyet vásárlók tartják el, hanem az állam, a hatalom. Közpénzen teszik lehetővé, hogy jó színészek játékát, jó muzsikát élvezhessenek a kevés jóízű emberek. A színházhoz is az állam adja a pénzt, a művészek miniszteri fizetését is az állam adja, — de józan eszű ember még sem vádolja meg a művészeket azzal, hogy eladták magukat. Minden valamirevaló műtárlatnak legjelentékenyebb vevője az állam. Alkudozás nélkül vásárolja meg azokat a képeket és szobrokat, amiket egy kifinomodott izlésű bizottság nagy művészi értékeknek tart. Nin-

ösen tekintettel arra, hogy az adót fizető nép kilenczvenkilencz százaléka nem érti, nem tudja élvezni a megvásárolt műtárgyat, nem törődik azzal, hogy egyetemes esztétikai szükségletet nem elégít ki valamely műtárgy, mégis megvásárolja. Jóizlésű, gazdag emberek egyesületeket alkotnak, palotákat emelnek a képzőművészet számára, hogy értékes alkotásra serkentessék a művészeket, ösztöndíjakkal, és jutalmakkal ajándékozzák meg egy-egy értékesebb műtárgy alkotóját, államköltségen épült fel a Szépművészeti Múzeum.

De hol van az a józan ember, aki korrupcióval vádolna meg egy festőt azért, mert eladott egy képet jó áron az államnak? Vagy ki mondaná egy szobrászra, hogy eladta magát a kormánynak azért, mert egy négyezer koronás jutalmat vagy díjat elfogadott? Ilyen ember nincsen sehhol.

Az állam vásárlása, a Harkányi-díj és egyéb hasonló jutalmak ráterelik a különben nem szakértő vagyonos közönség-figyelmét minden valamire való művészre, megindul a művásár, egymást érik a megrendelések és a művész existenciája biztosítva van. Ez a magyarázata annak, hogy minden komoly művész a maga művészetének élhet, én legalább nem hallottam, hogy Rippl-Rónai nappal postatiszt volna és csak este festi a képeit, hogy Ferenczy Károly heti husz órában mennyiségtant tanít egy középiskolában és csak a hét többi óráiban fest, vagy hogy Strobl Alajos hivatalosan a közgazdasági rovat vezetője valamelyik napilapnak és csak félhivatalosan szobrász. Gál Gyula is csak színész, Szoyer Ilonka pedig csak operaénekesnő.

Már most tessék elképzelni, hogy egyik elismert, nagy magyar költő megír hetenként egy-egy gyönyörű verset (ami nehezen megy, legalább gyönyörű versekkel nehezen megy) és kap minden verséért száz koronát. Elismerem, hogy ez utóbbi, t. i. a száz koronát, nehéz elképzelni egy verssel kapcsolatban, de hát én e lehető legjobb esetről beszélek. A költő keresete egy évben 5200 korona. Ez a pénz, mint versekből való jövedelem, óriási és csak a következő feltételek mellett lehetséges: Ha a költő zsidópárti-keresztény, vagy keresztény-párti-zsidó; ha se nem öreg, se nem fiatal; ha nő, de nem él a feleségével; ha meg tudja ölelni, akit utál és szükség esetén nem ismeri meg testi-lelki jóbarátját; vagy ha egy übermensch kiadója van. — Máskülönbent nincs rá eset, hogy minden héten el tudjon helyezni száz korona áron egy verset. Édes Istenem, nem tudom tovább ámitáni a világot, a valóságban csak ötven koronáról lehet szó. Tehát a költő évi igazi bevétele verseiből 2600 korona. Még ez is sok, ha egy nem népszerű, nagy költőről van szó. A kiadó jól tudja, hogy a nagy költő verseit csak a többi költők olvassák és értik a kávéházban, a közönség köréből soha egy érdeklődő levél nem jönne, ha a nagy költő neve egy teljes esztendőn át hiányoznék is a lapból. De hát tegyük fel a lehetetlent, a 2600 koronát és a kétszer lehetetlent, 5200 koronát. Megélhet ebből Budapesten egy kulturális igényekkel és családdal bíró ember, különösen ha ez a pénz se bizonyos, a költő hangulatától és a kiadó hangulatától függ. Nem élhet meg, kénytelen egy mellék-főfoglalkozást szerezni.

Pedig egy nagy versben is van annyi művészet, annyi kulturális érték, mint egy jó szoborban vagy festményben. Pedig egyik épp olyan becsületes munka, mint a másik. Ha a jó festmény nyel a művész szolgálatot tesz a köznek, akkor a jó vers-

sel a költő egyetemesebben tud szolgálatot tenni a köznek. Egy jó vers vagy elbeszélés épp úgy megérdemli az állami vásárlást, a Harkányi-díjat, vagy az utazási ösztöndíjat, mint egy nagy kép vagy egy jó szobor. Mert egyikre csak úgy van szükség, vagy nincs szükség, mint a másikra.

A nem népszerű, de nagy íróval szemben egyenesen kötelességei vannak az államnak, lehetővé kell tennie a megélhetését, a teljes kifejlődését. Az ilyen író kénytelen apródonkint eladni magát magánspekulánsoknak kis pénzekért. A mindennapi feketéért kénytelen olyan versemértékben írni, ahogy a megrendelő parancsolja.

Björnson büszke volt rá, hogy ő fizetést kap a norvég államtól mint író. Miért kellene a magyar írónak szegénylennie magát, ha a magyar kultúrának tett szolgálatáért pénzt kapna a magyar államtól? Hány kiváló magyar író háta egyenesednék ki, ha egynémely elsőrendű szükségletének kielégítését az állam biztosítaná évi 3—4 ezer koronával. De házra nincsen szükség. Mit ér az, ha az író csak lakik, de nem lakik jól. Az egészen olyan menedékház-szanatórium szaga van, erkölcsrendészeti házirenddel, rossz vízvezetékekkel, amit csak a közoktatásügyi miniszterhez intézett bélyeges kérvényezés után reparálnak meg.

Ház nem kell, pénz, az kell.

Antal Sándor.

Magány. *Kelen László formaérzékét és biztos készségét dicsérik. Rokonszenves kötetén végighaladunk: egy esztéta választékos világa ez. Csendes reflexiók, amelyek keresett és gondosan megmunkált szavakban fejeződnek ki, néha igazán szépen és nemesen, de néha idegen hang siklik ki a száján: »Jöjjetek duhaj diákok, dalos őseim...« stb. Ilyenkor sietve tovább lapozunk és keressük — őt. Mert néhány dalban — talán azokban, amelyeket legkevésbé szeret és becsül — ott szunnyad egy új hang lehetősége, az, ami a poétában a legértékesebb. A formái még nem egészen övéi. Sokszor hallunk disszonáns — másokra emlékeztető — hangokat, »Egy orosz regényből« című verssorozata azonban figyelmet érdemel: könnyed, elegáns tónus, finom bánat és valami szelid tisztaság van benne. Ezt szeretjük. Itt és másutt is érezzük becsületes vágyát, hogy magát írja meg, — egészen magát — mert csak az lehet értékes, amit önmagából bányász ki. A többi: erőpróba, esztétika, játék. Ezeken már túl van. Ha a poéta a forma-problémát megoldotta és megmutatta, hogy tudja ezt és azt, akkor elérte a nivót s hozzáláthat a saját értékeinek feltáráshoz. Az esztétikusból költővé válik. Nem verset ír már, de teremt. *Kelen László* utjának is e cél felé kell vinni s oda is visz biztosan e rokonszenves és ígérő kötet után, amelyben több helyütt megpendített egy hangot, meghuzott egy vonalat, kimondott egy szót, de a legnagyobb-ról már is határozott ígéretet adott, s az olvásó és a kritikus egyformán bizhat a becsületes szándékában és a jövődjében.*

Szépérvék és élethölcseég jellemzi mindazokat, akik cipőjüket bersonozva viselik: Az új Berson gummisarok rugékony és elpusztíthatatlan.

Schweizer's Selymet **vámmentesen házhoz!**

Kérjen mintákat tavaszi és nyári újdonságainkból ruhákra és duzokra: Voile, Foulard, Messaline, Crepe de Chine, Eolienne, Mousseline, 120 cm széles méterenként K 1.20-tól méterenként, fekete, fehér, egyszínű és mintázott, valamint himzett bluzok és uhák batíszit, gyanju, vaszonból és selyemből. Csakis garantált szolid selyemszöveteket adunk el közvetlen magánosoknak bér- és vámmentesen házhoz szállítva. (Dupla levélportó).

Schweizer & Co., Luzern U 10
Selyemszövet-kivitel. (Svájcz) Kir. udv. szállítók

EGO Szénsavas **pipere BOTAX** 1 levél: 30 fillér 1 doboz: 1 korona

üdit, szépit, fiatalít.

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arciszint ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-botaxszappan	K 1.-
EGO pipere-botaxcrém	K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

KÖZGAZDASÁG.

A Fonciére, Pesti biztosító intézet április 12-én tartotta f. évi rendes közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint az intézet a múlt évi nagy gazdasági depresszió dacára minden üzletágban jelentékeny gyarapodást tüntet fel, amennyiben az összes díj- és illetékbevételek 24,205.730 K 38 fillérre, a tartalékok pedig 38,128.943 K-ról 41,215.316 K-ra emelkedtek, ami 3,086.373 K szaporulatot jelent. A múlt évi *tiszta nyereség* 430.519 (1911-ben 420.472) K, amiből *osztalékul* összesen 320.000 K-t, részvényenként 16 K = 8%-ot fizetnek, mint tavaly. A közgyűlés az igazgatóságnak egy választmány alakítására vonatkozó javaslatát elfogadta és a választmány tagjaiul Széchenyi Bertalan gróf, Bethlen István gróf, Kovács-házai Babó Lajos, Cziráky György gróf, tordai Drasche Lázár Alfréd, gerdővcháki Ernuszt József dr., Hoyos Miksa gróf, Inkey József báró, dr. Kohner Adolf báró, Lederer Károly, kőtási Radisich Jenő, zombori Rónay Jenő és Vavrik Antal urakat megválasztotta.

Az »Anker« élet- és járadék biztosító társaság az e hónap 8-án megtartott mérlegmegállapító ülésén elhatározta, hogy az 1913 április 23-án megtartandó társasági közgyűlésnek javasolja, hogy az 1912. üzletév részére a biztosítottak között szétosztandó nyereségosztalék »A« osztalékterv szerint (Conto vecchio) egy évi díj 35%-ában, »A« osztalékterv szerint (Conto nuovo) egy évi díj 22%-ában és »B« osztalékterv szerint a biztosítás tartamához képest egy évi díj 9—45,6%-ában, összesen (a múlt évi 1,891.669.17 K ellenében) 2,150.429.07 K összegben állapítsák meg; a részvényosztalékok kifizetésére, mint a múlt évben, 480.000 K, részvényenként 240 K fog javaslatba hozatni. Az igazgató-tanácsba új tagként dr. Pontzen Rudolfot kooptálták.

»Unio« élet- és gyermekbiztosító intézet mint szövetséget (ezelőtt Első Leánykiképzési Egylet) Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. Alapított 1863-ban. Folyó év március havában 1,223.300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.177.800 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 167.630 K 46 f fizetett ki. 1913 január 1-től március 31-ig bezárólag 3,749.600 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 3,032.000 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a folyó évben 456.295 K 46 f és az intézet fennállása óta 20,881.589 K 10 f fizetett ki. Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

A nagy tűz. Évekre el vagyunk látva s nem ígérhetjük, hogy hamarosan sorát kerítjük. A kéziratot postára tesszük.

Budapest. L. Z. Bäckné Dónáth Elza.

Budapest. B. A. Kettőt felhasználunk.

Érdeklődő. Nem tartjuk számon az Akadémia pályázatait. Forduljon kérdésével az Akadémia portásához, aki szívesen válaszol kérdéseire.

Budapest. R. T. A reklamált kéziratra nem emlékezünk, tehát valószínű, hogy nem kaptuk meg.

Sz. D. O. A mestert nem találták sorai olyan állapotban, amilyenben remélte. Még mindig gyöngéledik. Üdvözlését küldi.

Zombor. F. Látnunk kellene a kéziratot, csak azután mondhatnánk véleményt. De nem biztathatjuk még az esetben sem, ha a munka kedvünkre való lenne. A fordításokat belső embereink végzik s ettől a rendtől nem szívesen térünk el.

Nem közölhető: Tavasz vers. Sphinx. Mária. Az én asszonyom.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Minden ízében hazai gyártmány a Réthy Béla gyógyszerész eredeti pemetefüzcukorkája, a köhögés és rekedtség hírneves háziszere. A csinos kék papírdobozok, melyeken mindenkor rajta van a készítő aláírása, szintén hazai gyártmány. Számos hamisítvány lévén, a Réthy névre különösen kerétek ügyelni.

Egyszerűség mellett kiválóság

jellemzi a Meinl-féle »egyszerű maláta-kávét«, mint a legolcsóbb kávépótlékot. Kilogrammja csak 48 fill. Mennyit fizet Ön máshol maláta-kávéért?

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

A japánok gyakorlati érzéke

azonnal felismerte az új

»BERSON« gummisarok számos előnyeit!

Japán levélhordó

Ferdére taposás, kisiklás, fáradtság, az idegek rázkódtatása kizárva!!

BERSON-MŰVEK BUDAPEST, VII. KERÜLET

JORICIN

Igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán feletti franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50. Zsuffa utóda FÜREDI ADÁM Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben) Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94-07.